

ALİ FETHÎ OKYAR'IN GÜNLÜK HÂTİRALARI

(30 Nisan 1921 - 16 Ekim 1921)

Dr. FETHÎ TEVETOĞLU

Türk Millî Mücadelesi ve İnkılâbî Târihi'nin, Atatürk Çağı'nın ön safta gelen ünlü devlet, diplomasi ve politika adamlarından biri Ali Fethî Okyar (Pirlepe, 29 Nisan 1880-İstanbul, 7 Mayıs 1943)'dır. Onun son derece renkli, canlı ve mücadeleli geçmiş askeri ve siyâsî hayâtı, diplomasi alanında gördüğü başarılı hizmetler, Türk milletinin çok partili demokratik rejime kavuşturulması yolundaki çabaları, Atatürk Çağı târihçilerinin dikkat ve titizlikle inceleyip ortaya koymağa zorunlu bulundukları hususlardır.*

“Atatürk devri, onun için de şöyle böyle bulunmuş olanların, veyâ kendilerini olduklarından başka türlü sandırmak hevesine kapılanların elinde sömürölüp durmuştur” diyen Fâlih Rıfki Atay, Atatürk'den dinlediği hâtıralar esas tutularak yazılmış *Çankaya*'sında: *“Fethî Okyar, Atatürk'ün O'nu hiç bir zaman fedâ etmeyecek bir arkadaşı idi”* diye vasıflandırdığı Fethî Bey'den sık sık bahsedilir. Bunlardan biri de şudur: *“Mustafa Kemâl, Hükûmet Reisi olarak, kendi dâvâsını birlikde yürütebileceği bir ikinci adam aradığı vakit, aklına ilk gelen İsmet Paşa olmamıştır. Fethî Bey olmuştur. Fethî Bey şübhe yok, Batı medeniyetçisi idi.”*

29 Nisan 1880'de Pirlepe'de doğan Ali Fethî, çiftçilikle uğraşan, çiftlik ve toprak sâhibi Pirlepe'li İsmail Efendi'nin oğludur. Sekiz yaşına kadar Pirlepe'de büyüyen Fethî, ilk öğrenimini Manastır'da tamamlamış (1891); Rüşdiye ve İ'dâdî tahsillerini de bitirdikten (1897) sonra, 1898'de Harbiye'ye girmiştir. 1900'de Harbiye'den me'zun olmuş ve 1903'de Kurmay Yüzbaşı rütbesi ile Harbakademisi 56. sınıfının birincisi olarak öğrenimini tamamlamıştır. 3. Ordu kadrosunda ilk kıt'a hizmetine giren Fethî Bey, Mustafa Kemâl'in bulunduğu 1904 me'zunlarından bir yıl önceydi.

Fethî Bey'in sınıf arkadaşları arasında Ali Fuad (Erdem) (Orgeneral), Galatalı Şevket Bey (Albay), Câfer Tayyar (Eğilmez) (Tümgeneral), Kara Vâsıf (Karakol) Bey (Albay), Mustafa (Muğlalı) (Orgeneral) ve Mürsel (Bakû) (Tümgeneral) bulunmaktadır.

İki ayrı sınıftan bulunmalarına rağmen Ali Fethî (Okyar) ve Mustafa Kemâl (Atatürk), gençlik yıllarından bu yana dâimâ yakın arkadaş olmuşlardır. Birbirlerini seven, birbirlerine güvenen iki dost sıfatı ile, istibdadla mücadeleden, birlikde *Minber* adlı bir gazete çıkarmaktan, Millî Mücadele'yi başarıya ulaştırmaya; Türkiye'yi çok partili demokratik rejime kavuşturmaya kadar, içinde veyâ başında bulundukları çeşidli vatan ve millet hizmetlerinde aynı saflarda omuz omuza savaşan iki samimî silâh ve dâvâ arkadaşının ideal örneğini vermişlerdir.

* Dr. Fethî Tevetoğlu: Atatürk'ün Dâvâsını Birlikde Yürütmekte İlk Aklına Gelen Arkadaşı: Ali Fethî Okyar, Türk Kültürü, Ağustos 1987, Sayı: 292, ss. 9-17.

1904-1905'de Manastır'da, 1906-1908 yıllarında da sıra ile Edirne, Kesriye, Naslıc ve Selânik'de kurmay subay olarak hizmet ve vazife gören Fethî Bey, bu bölgede istibdad rejimine karşı teşkilâtlanan hürriyet mücâdelecilerine katılmış; gizli İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin ordu saflarındaki samimî mensubu ve savunucularından biri olmuştur.

Meşrûtiyet'in ilânından sonra Paris Ataşemiliterliğine atanan Fethî Bey, (31 Mart Vak'ası) diye târihe geçen olayın 13 Nisan 1909'da vukuu üzerine Selânik'deki İttihad ve Terakki Cemiyeti Umûmî Merkezi'nin ve Ordu Komutanlığı'nın çabası ile, adı Mustafa Kemâl tarafından koyulan Hareket Ordusu teşekkül edince, Avrupa'dan koşup gelen Enver, Hâfız Hakkı gibi arkadaşları ile birlikte o da İstanbul'a yetişmiş ve Müfreze Kumandanlığı yapmıştır.

Tahtundan indirilen Sultan II. Abdülhamid'e Selânik'e naklolunacağını Ordu adına Hüsnü Paşa ile Albay Galib ve Binbaşı Fethî Bey bildirmişlerdir. Eski Hâkan'ın yanında bulundurmak istediği oğullarından Şehzâde Abdürrahim ve Mehmed Âbid Efendiler'le, kızları Şâdiye, Ayşe ve Refia Sultanlar dâhil, 38 kişilik maiyetiyle 27 Nisan 1909 gece yarısı özel bir trenle Selânik'e getirilip Alâtini Köşkü'ne yerleştirilmesinde muhafızlığına, İttihadcılarının centilmenliği ile ünlü subaylarından Kurmay Binbaşı Ali Fethî Bey verilmiştir.

Daha sonra tekrar Paris'deki vazifesine dönen Fethî Bey, 1911 Eylül'ünde, İtalyan'ların Trablusgarb'ı işgalleri üzerine Tunus'dan sınırı geçerek bu cebhedeki arkadaşı Mustafa Kemâl'in yanına koşmuş ve Trablus cebhesinin korunmasında, bir yıl süren başarı ve yararlıkları ile ün kazanmıştır. İnönü hâtıralarında: "*Bingazi'de Enver Bey, Mustafa Kemâl Bey; Trablus'da Neş'et Paşa, Fethî Bey isimleri, mukavemetin başlıca timsalleri olarak güvenin kaynağı idiler*" demektedir.

Balkan Harbi çıkınca, müttefik Balkanlılar ordusuna karşı Çanakkale Boğazı'nı savunmak için Bolayır'da teşkil edilen (Bahr-i sefid Boğazı Kuvây-ı Mürettebesi)'ne Kurmaybaşkanı verilen Fethî Bey, burada da çetin bir savunma görevi yapmış; Osmanlı Meclis-i Meb'usânı'nın 2. döneminde Manastır Meb'usu seçilmiş ve Meclis'in feshi üzerine yeniden askerî görevine dönmüştür.

Balkan Harbi'nin sonunda Ali Fethî Bey, İttihad ve Terakki Fırkası Umûmî Kâtibliği'ni kabul etmiştir.

Fâlih Rıfka Atay, Atatürk'ün Hâtıraları'nda şunları belirtmektedir: "*İttihad ve Terakki de Mustafa Kemâl'e esaslı siyâsî bir rol vermekden çekinmiştir. Arkadaşı Fethî Bey'in Parti Umûmî Kâtibliği sırasında onun yardımı ile, bâzı teşebbüslerde bulunmak istemişse de, İttihad ve Terakki Fethî Bey'i Sofya Elçiliği ile İstanbul'dan ayırdı. Mustafa Kemâl de onun Ataşemiliteri olarak memleketten uzaklaştı.*"

1913 yılı Haziranında kendi isteğiyle askerlikden isti'fa ederek Kurmay Yarbay rütbesiyle yedek subay sınıfına geçen ve 10 Ekim 1913'de Sofya'ya Büyükelçi giden Fethî Bey, 4 Aralık 1917 târihine kadar bu görevde kalmış; buradan Osmanlı Meclis-i Meb'usanı'nın 3. döneminde İstanbul Meb'usu seçilmiş ve 7 Muharrem 1337 (Ekim 1918) târihli Hatühümâyûn ile kurulan Ahmed İzzet Paşa kabinesinde Dâhiliye Nâzırı olmuştur.

Müşir Ahmed İzzet Paşa (Furgaç), kahraman bir asker olduğu gibi, üstün bir vatansever ve yüksek bir karakter adamı idi. 14 Ekim 1334 (1918) günü kurduğu kabinesinde Adliye Nezâreti'ne eski Şeyhulislâm Ürgüblü Hayri Efendi'yi, Dâhiliye Nâzırlığı'na -az önce de belirttiğimiz gibi-Fethî Bey'i ve Mâliye Nâzırlığı'na da Câvid Bey'i seçmişti. Muhâliflerin ve Dâmad Ferid Paşa'nın baskısında kalan Sultan Vahîdeddin, 6 Kasım 1918'de Evkaf Nâzırı Abdurrahman Şeref Efendi'yi Sadrîâzam Ahmed İzzet Paşa'nın konağına göndererek bu üç Nâzırın vazifelerinden uzaklaştırılmaları suretiyle kabinede değişiklik istemişti. Buna,

Ahmed Rıza Bey'in: "*Fethî Bey'in bir dakika bile kabinede kalması câiz olamayacağı*" ifadesi de eklenince, Ahmed İzzet Paşa, bütün kabine arkadaşlarını toplamış ve çok ağır bir üslûb ile kaleme alınmış istifânâmesinde Pâdişah'ın bu baskısını Anayasa'ya aykırı bir davranış diye vasıflandırarak Hükûmetini toptan isti'fâ ettirmiştir.

1919 Martunda, Ferid Paşa Hükûmeti tarafından, İzzet Paşa Kabinesi'ndeki Ürgüblü Hayri Efendi ve Hüseyin Rauf Bey gibi arkadaşları ile berâber tutuklanan Fethî Bey, Bekirağa Bölüğü'nde iki-buçuk ay kadar kaldıktan sonra, 28 Mayıs 1335 (1919) günü, diğer 66 tutuklu ile birlikte İngiliz kamyonlarına doldurularak Galata'daki Arabyan Hanı'na getirilmişlerdir. Oradan da (Prenses Anna) adlı bir İngiliz gemisine bindirilip Malta'ya sürülmüşlerdir.

30 Nisan 1921'e kadar Malta'da Salvatore Kal'asında sürgün kalan Ali Fethî Bey, yedi gruba ayrılmış sürgünlerden ikinci grubu oluşturan eski Dâhiliye Nâzırlarından -13 Temmuz 1926 Salı sabahı İzmir Suikastı'nda asılan- İsmail Canpolat, eski Aydın Vâlisi Rahmi, eski Adana Vâlisi Cevdet ve Hüseyin Câhid (Yalçın) Beylerle bir arada kalmıştır.

De Robeck'in 6 Aralık 1919 Cumartesi günü gönderdiği üç listeden, "İktidarda bulundukları sırada zulüm yapılmasından sorumlu" sayılanların oluşturduğu 2. listede 21. sırada yazılı bulunan Fethî Bey, 30 Nisan 1921'de sürgünden kurtulup Malta'dan Avrupa'ya geçmiş; burada Osman Nizâmî, Vehib ve Said Halim Paşalar gibi Türk devlet adamları, askerler ve diğer bâzı yabancı diplomatlarla görüşmüş ve İnebolu yolu ile Anadolu'ya geçip, arkadaşı Mustafa Kemâl'in yanında, Milli Mücadele'ye katılmak üzere yola çıkmıştır.

Ali Fethî Okyar'ın çok muhterem eşleri, tanınmış diplomat ve yazar İsmail Hakkı Alişan Eldem (1879 - 13 Mart 1944)'in kızı rahmetli Galibe Okyar Hanımefendi (İstanbul 1899 - Ankara 15 Aralık 1981) ile, değerli evlâdları Prof. Osman Okyar ve Nermin Kırdar'ın yayınlamak üzere bana tevdi' buyurdıkları (*ALİ FETHÎ OKYAR'IN GÜNLÜK HÂTİRALARI*), işte bu târihten başlanarak yazılmıştır.

30 Nisan 1921'den 16 Ekim 1921'e kadar 170 günlük kısa bir zamana âid bulunan bu hâtıralar, Milli Mücadele Târihi'mizle ilgili mühim noktalara ışık tutmaktadır.

Bir virgüline dokunmadan aynen sunduğumuz bu kısa notlar hâlindeki değerli günlük hâtıralar, Ali Fethî Bey'in nasıl millî bir duygu, düşünce ve imanla Ankara'ya koşmuş, Milli Mücadele'ye atılmış ve eski yakın arkadaşı Mustafa Kemâl'in yanında yer almış olduğunu sergilemektedir.

Ayrıca bu hâtıralar, diplomasi târihimizin bir önemli bölümünü, Ali Fethî Okyar'ın, 20 Ekim 1921'de imzalanan Türk-Fransız Andlaşması (Ankara İtilâfnâmesi)'ndeki hazırlayıcı mühim faaliyet ve hizmetlerini de ortaya çıkarmaktadır.

Ali Fethî Okyar'ın kendi elyazısı ile bir küçük takvim-defterine yazılmış bu değerli hâtıralarını aynen istinsah ederek Türk okuyucularına ve târih araştırmalarına kazandırmakla bir küçük millî hizmet görebilmiş olursak, 1939-1940 yıllarında şahsen tanımak şerefine erdiğim bu büyük devlet adamı adaşımın aziz hâtırasına saygı ve bağlılığımın büyük mutluluğunu duyacağım. Bana bu mutluluğu kazandıran Okyar Âilesi'ne şükrânım sonsuzdur.

Çankaya: 31 Ocak 1986
Dr. Fethî TEVETOĞLU

30 Nisan 1921

Malta'dan hareket.

7 Mayıs 1921

Münih'e muvasalat.

11 Temmuz 1921

Roma'ya muvasalat

Hotel Flore'da oda.

13 Temmuz 1921

Roma

Çokdan beri niyet eylediğim bir şeye bu akşam başlıyorum! Günü gününe hâtıralarımı bir deftere geçirmek. Ümid ederim ki bu def'a diğer teşebbüslerime nazaran daha sebatkâr olacağım. Bugün *Nizâmî Paşa* ile Hâriciye'de Umûr-ı Siyâsiye Müdürü *Lago*'yu gördüm. Anadolu Hükûmeti'nin İtalyanlar'a yaptığı sert muâmelelerden pek müştekî. Türkler'e cidden dostâne bir siyâset tâkib eden İtalyanlar'ın bu gibi muâmelelere mâruz kalmaları esbâbını Ankara'da te'sirât-ı hâriciye'ye yâni Bolşeviklere atfediyor. Ve şimdi bizimle hem-hudud olan ve mâlûmâtına göre hududda pek çok asker cem' eylemekde olan Bolşevikler'le dostluğu bu derece ileri götürmeği Türkler için muzır görüyor.

14 Temmuz

Roma'da bulunduğum bu günler zarfında bittabi' beni en çok meşgul eden mes'ele Ankara'ya gitmek için emin bir yol bulmaktır.

Malta'da iki sene süren esâret hayâtından sonra bir daha böyle bir belâya tutulmamak için ne kadar ihtiyat etsem azdır.

Antalya ve İnebolu tariklerinden İnebolu'yu artık tercih ediyorum. Çünkü vapuru terketmeden yoluma devam edeceğim. Ancak gerek Yunan limanlarına temas ederken gerek İstanbul limanında kalacağım dört gün zarfında hiçbir tehlikeye ma'ruz kalmamak için İtalya Hâriciye Nezâreti'nin muâvenetini isteyeceğim. Bu muâveneti te'min edersem rahat rahat yola çıkabilirim.

15 Temmuz

Yol mes'elesi yine tamâmen takarrür etmemişdir. Bugün Antalya'ya gidecek vapura biraz temâyül var. Ancak Afyonkarahisar'ının Yunanlılar tarafından zabtı havâdisi bu yolun aleyhinde bir delildir.

Filvâkî' Yunanlılar üçüncü taarruzlarına artık sûret-i kat'iyede başlamış oluyorlar. Afyonkarahisar'ının zabtı pek iyi bir havâdis değil. Mâmâfih bu taarruzun da, ötekilerin âkibetine uğraması me'mul. O zaman İzmir meselesi daha kolaylıkla hallolunabilir. Bugün gayet sıcaktı. Albano'da *Vehib Paşa*'da yemek yedik. Romanlarda okuya okuya bende epeyi te'sir bırakan Roma ovasını re'yülayn gördüğümünden memnun oldum. Biraz da inkisâr-ı hayâle uğramadım değil.

16 Temmuz

Roma'da bir sıcak gün daha geçirdim. Cidden pek sıcak. Borghese'de bir öğle yemeği. Şâyân-ı esef ki bu bahçeye hiç i'tinâ olunmuyor. Belediye hidemâtı bütün Roma şehrinde pek nâkıs. Sokaklar ikrah edilecek derecede pis ve tozlu. İstanbul'u andıran birçok cihazları var. Halk akşamüstü kahvehânelerde piyâde kaldırımları üzerinde serinliyor. Berlin, Münih gibi temiz ve muntazam ve her tarafı zümrüd gibi yeşil şehirlerden sonra kurak, tozlu ve sıcak

Roma şehrine gelince Roma hakkında iyi bir fikir hâsıl olmuyor. Bittabi' Roma'nın da hiçbir şehirde bulunmayan san'at hazineleri var. Bunları da unutmayalım. Mâmâfih ben Münih'de yaşamağı tercih ederim.

17 Temmuz

Şimdi *Nesim Mazliah* ile *Vasfi Bey*'e mektub yazdım. Nafta ve kömür için *Vasfi Bey* tarafından teşkili teklif olunan şirkete dâhil olabileceğime dâir cevablar verdim. Bakalım bu rûyâdan da ne çıkar!

Bugün yine pek sıcaktı. Sabahleyin pazar kalabalığı ile dolu olan Borghese'de bir gezinti, sefarette öğle yemeği. Otelde istirahat. Akşam yemeğini Pariola Tiyatrosu'nda yedik. Ve pek mâhir canbazlar seyrettik.

18 Temmuz

Frascati'ye gayet sıcak bir zamanda azimet ve avdet. Öğle yemeği *Said Halim Paşa* yanında. Frascati pek serin. Roma ile arasındaki iklim farkı şâyân-ı hayret. Akşam *Osman Nizâmî* ile Castello del Cesari'de akşam yemeği. Mehtab ve gayet ılık bir havada müstesnâ bir mvki'de yediğimiz bu yemek, hâtıralarım arasında kalacaktır. Yarın bilet alınacak, pasaport vize ettirilecek, velhâsıl seyahat hazırlıkları.

19 Temmuz

Galibe'yi ne kadar istiyorum! Ayrı yaşamak pek müşkil! Malta'da iftiraktan bu defaki iftirak daha ıztırap verici. Malta'da esâret endişesi diğer her türlü düşüncelere galebe ediyormuş demek. Her hâlde ayrı yaşamak pek müşkil. Bugün İstanbul için bilet aldım. Şimdilik 1500 lira verdim. Mütebâki farkı vapura binerken te'diye edeceğim. Bugün Hâriciye Nezâreti'ne gittik. Şifâhî te'minat aldık. İnşallah fi'liyat bu te'minatı tekzib etmez. Bugün Kütahya'nın sukutu haberini okudum. Kütahya ile Afyonkarahisarı arasında büyük bir muharebenin inkişaf ettiğini de Hâriciye'de duydum. Ümid ederim netice lehimizde olur.

20 Temmuz

Kütahya'nın sukutu teeyyüd ediyor. Yunanlılar ordumuzun mağlubiyetinden ve tâkibine devam olunduğundan bahsediyorlar. Acebâ muharebe-i kat'îye verildi mi? Zannetmek istemiyorum. İnşallah bir, iki güne kadar iyi haberler alırız.

Yarın beni Hâriciye Nâzırı kabul edecekmiş. Yol için emniyet tedâbirinin alındığı da *Osman Nizâmî*'ye bildirilmiş. İnşallah bir sakatlık olmaz.

Burada sıcaklar müdhiş bir surette devam ediyor. Geceleri de hayli sıcak oluyor. Zannedersem terleye terleye bir, iki kilo kaybettim.

Bakalım Hâriciye Nâzırı yarın ne söyleyecek, belki orada iyi haberler de alabileceğim.

21 Temmuz

Gayet kederli ve ye's verici bir gece. Ancak Malta'da iken bu kadar karanlık ve mâtemli günler geçirmişdim. Eskişehir'in Rumlar tarafından işgali. Pek küçük bir ümid kapısı var: Büyük bir muharebe vukua geldiğine dâir bir işâret yok. Eskişehir'i bizimkiler bilâ muharebe terketmişlerse henüz ordu mevcut demektir. Bu hâlde acebâ birkaç güne kadar bu ordunun mukabil taarruza kalktığına dâir bir haber alacak mıyız? Bütün mesele burada, ben zann ediyorum ki bu haberi yakında alamazsak Yunanlılar dâvâyı kazanacaklardır. O zaman ise gerek şahsî gerek umûmî büyük bir felâketin arefesindeyiz demektir. İnşallah ya iyi bir haber alır veya ben tahminâtımda aldanmış olurum.

Hâriciye Nâzırı, *Lago* gibi beyân-ı şikâyet etti. Her ne ise seyahatım zannederim te'min olunmuştur.

22 Temmuz

Ümid kapısı gittikçe kapanıyor. Eskişehir'in zabtuna dâir Rumlar'ın haberleri doğru ise bizim ordu fırar hâlinde demektir. Birçok silâh ve mühimmat Eskişehir'de bırakılmış. Ne müdhiş ve mâtem-engiz haberler! Demek bütün ümidler ve emeller Rumlar'ın darbesiyle berhavâ oldu! İstikbâlimiz ne olacak? Acebâ iyi günler geçirecek miyiz? Milletin tâlih-i menhûsu henüz mağlup edilmedi mi? Velhâsıl mağlubiyet haberleri tahakkuk ederse pek kara günler geçireceğiz demektir. İnşallah bu sahifeleri ileride okuduğumuz zaman ne kadar esassız bir ye'se tutulduğumu görerek memnun olurum.

Galibe ve çocuklar endişesi olmasa ne hırs ve heyecan ile bu kavgaya atılır ve ölümü arardım!

23 Temmuz

Öğleyin Argano Kahvesi yanında *Picalo Gazetesi* İstanbul'dan iki telgraf neşrediyor: Ordu muntazam çekilmiş ve bütün levâzımâtını berâber götürmüş. İkinci telgrafda Afyonkarahisar'ı ve Dumlupınar'ın alındığı ve her iki cenahdan mukabil taarruza kalkıldığı ve Yunan Ordusu'nun vaziyetinin müşkil bir şekil aldığı yazılıyor. Dünkü mâtem-engiz haberler üzerine ne hayat-bahş beşâretler. İnşallah bu akşam telgraflar bunu te'yid ederler. Ve belki daha iyi haberler verirler.

Telgraflarda yeni bir şey yokdu. Roma'dan ayrılış. Seyahatı *İbrâhim Bey*'le beraber yapıyoruz. Yolda Hacı Davud Vapur Kumpanyası sâhiblerinden biri bize çattı. Oldukça gezece bir şey.

24 Temmuz

Bugün Brindisi'ye muvasalat. Pazar olduğu için her yer kapalı. Esâsen sıkıntılı ve pek küçük bir şehir olan bu yerde pazar münasebetiyle büsbütün can sıkıcı akşamı nasıl yapacağımızı bilemedik.

Vapur da dört saat "rötar" ile geldi. Öğlen "Otel Enternasyonal"de öğle yemeği. Biraz şehirde dolaşdık. Denizde de bir gezinti yaptık. Nihâyet akşam vapura bindik. Şimdi 17 numaralı kamaradayım. Vapurun adı Aventino. Pazar olduğu için hiç yeni bir haber yok.

25 Temmuz

Bu sabah Korfu'ya uğradık. Yunan Bahriye Nâzırı * da bizim vapurda imiş. Avrupa'dan geliyor. Korfu'da elde edilen en yeni Yunan gazeteleri Mustafa Kemal'in mukabil taarruzuna dâir tafsîlât veriyorlarmış. 14 Fırka ile yapılan bu mukabil taarruz, gazetenin rivâyetine göre püskürtülmüş ve birçok mühimmat alınmış. Bu haberin sıhhatine pek inanmak istemiyorum. Mâmâfih merakdayım.

Vapur rahatça. Yemekleri pek iyi. Yolcuları arasında ekseriyet Rum ve İngiliz olmak i'tibâriyle pek eğlenceli değil. Aceba Pire'yi de Korfu gibi rahat rahat geçecek miyim?

26 Temmuz

Bütün gün hiçbir limana uğramadan evvelâ Matapan Burnu'na doğru cenub sonra biraz şark ve saat yediden i'tibâren Pire'ye doğru şimâl istikametinde kat'ı mesafe ettik ve ediyoruz.

* Georgios Baltaçis (İzmir 1868 - Atina 1922), Atina ve Paris'de Hukuk tahsil edip dışişlerinde görev almıştır. 1902 yılında politikaya atılmış; 1908'de Dışişleri Bakanı, 1915'de Ulaştırma Bakanı, 1921'de Tarım ve Bahriye, 1922'de tekrar Dışişleri Bakanı olmuştur. F.T.

Yarın sabah 6'da Pire'de olacaktı. Kapdan şimdiye kadar Yunanlılar tarafından kendisine hiçbir müşkilât yapılmadığını söylüyor.

Yunan Bahriye Nâzırı Türkler'in Yunan plânları hakkında aldandıklarını ve darbeyi başka taraftan beklediklerini söylüyor. Esâsen pek palavracı görünen ve hakiki bir Yunanlı'ya lâıyk bir tafrafuruşluk gösteren bu nâzır taslağı, aceba vaktinden evvel mi gurur ve azamet gösteriyor? Ah bu habersizlik ne fena bir şey!

27 Temmuz

Bugün de denizde habersizlik içinde geçti. Pire gazeteleri Mustafa Kemâl'in mukabil taarruzuna karşı Rumlar'ın ihrâz-ı muvaffakiyet ettiklerini yazıyorlarmış. Fakat kimse bu gazetelere inanmak istemiyor. Ben bittabi herkesden ziyade inanmak istemiyorum. Yarın Çanakkale'de Türk gazetelerini belki okuyabileceğiz. Pire'yi de kemâl-i sükûnetle geçtik.

Bundan sonra İstanbul vartasını atlatmak kalmıştı. Fakat herşey Ordumuzun muvaffak olmasına bağlıdır. Bakalım!

28 Temmuz

Saat altı. Çanakkale önünde duruyoruz. Bir, iki İtalyan yolcu olarak vapura girdiler. Onlar, muharebeye dâir mâlumat sâhibidirler. Benim için müdhiş bir dakika! Biraz sonra alacağım haberler acaba ne şekildedir! Heyecandan titriyorum. İtalyan doktoru vapura gelmiş idi. Filvâki' Yunanlılar'ın Ankara'ya ilerlediklerini ve birçok esir aldıklarını maatteessüf te'yid etti.

Yıldırımı başımdan vurulmuşa döndüm. Ne müdhiş felâket! Fikrim durgun bir hâlde. Hiçbir şey düşünemiyorum. Gerek şahsî gerek umûmî en karanlık âkibetler beynime hücum ediyor. Ne olacağız? Ne olacağız?

29 Temmuz

Başıma pek çok hârikulâde vak'alar gelmiştir. Rumeli'de eşkıya tâkibâtı, 1908 İnkılâbı, 31 Mart Vak'ası'nı müteakıb İstanbul'a yürüyüş ve Harbiye Nezâreti'ni işgalim, Abdülhamid'i Yıldız Sarayı'ndan çıkarıp Selânik'e isâlim, Paris'den 1911 Eylülünde Trablus'a hareketim ve Tunus'dan hududu geçişim, Trablus'da bir sene harb, Balkan Muharebesi'nde Maydos'da, Bolayır'da ve Gelibolu'da Erkân-ı-harb Reisi sıfatıyla harb, 33 yaşında Bulgaristan'a sefaretim, Dâhiliye Nezaretimden sonra Bekir Ağa mahbusiyeti ve 2 sene Malta'da esaret. Bunlar alelâde şeyler değilse de bu akşam bir milyonluk şehir olan İstanbul'un limanında Aventino'da yalnız geçen gece de hiç şüphesiz benim için fevkalâde. Pek yalnızım, fakat kuvve-i mâneviyem geçen geceye nazaran pek iyi.

Ordunun vaziyeti ümitsiz değilmiş!

30 Temmuz

Bugün sabahdan akşama kadar vapurda kaldım. *Rasim Ferid* ve *Sezai Bey*'le görüştim. Makinenin satılmış olmasına memnun oldum. Hemşirem (*Emine Okyar*) Molvo'da rahatmış.

Vaziyet-i askeriyede bir tebeddül yok. Oraya gidince vaziyet-i mezkûreyi artık yakından görmüş olacağım. Lâkin hareket zamanına kadar yalnız başıma bu vapurda daha üç gün nasıl geçireceğim. Zor şey vesselâm!

31 Temmuz

Bugün öğleden sonra *İzzet Paşa*'nın arzusuna tevfikân kendi hânelerinde misafir kalmak şartıyla vapurdan dışarı çıktım. Ve şimdi, apartumandan uzun müddet seyretmiş olduğum

Hâriciye Nezâreti'ne mahsus konakda bir odada bulunuyorum. Buradan apartımana atfeylediğim nazar, kalbimde derin bir iz açdı! Orada *Galibe* ile ne güzel yaşıyorduk. Beni *Galibe*'den bu suretle ayırmağa mecbur eden kimselere ne kadar lânet etsem azdır.

Yarın eşyalarımın bir kısmını almak için *Haydar Bey*'den istifade edeceğim. *İzzet* ve *Sâlih Paşalar*'la vaziyet-i umûmiye hakkında görüşdük.

1 Ağustos

Ne kadar meşgul bir gün! *İzzet Paşa*'da öğle yemeğini yedikten sonra *Monsieur Guindorf*'dan aldığım üç sandığı yerleştirmek üzere vapura gittim. Orada *Memduh Bey* ile görüşdüm. *Galibe*'ye 52, 70'den 600 liralık mark gönderdim. Sonra Ortaköy'ünde *Sezai Bey*'in evine gittim. Oradan *Rasim Ferid*'le Çubuklu'ya, oradan da Bebek'e gittik. Ben yalnız tekrar *İzzet Paşa*'nın evine ve oradan da saat 11'de vapura gittim. Fikren ve vücûden bu derece meşgul olduğum günler azdır.

2 Ağustos

Sabah erkenden rıhtımdan ayrıldıktan ve kontrol edildikten sonra, saat 11'e yakın hareket ve Boğaziçi'nden mürûr ettik. Boğaziçi'nin manzarası pek güzeldi. Deniz pek az müteharrikdi. Vapurda pek iyi doktorlarımızdan birkaç tanesi ile muarefe ettik. İstanbul'dan bilâ hâdisse ayrılmış olduğuma memnun olarak geceyi geçirdim.

3 Ağustos

Bugün nihayet kendi toprağımıza ayak basdım. İnebolu manzara i'tibârıyla pek güzel bir kasabacık. *Resneli Nâzım* beni evine misafir aldı. Ve bu geceyi onun evinde geçiriyorum. Eğer Yunan endişesi olmasa iki sene esaretten sonra hür olarak kendi toprağımıza ayak basdığımdan nâşi ne kadar sevinecektim. Fakat bu endişe her türlü sevinçlere ve ümidlere karşı tehdidkâr dişlerini gösteriyor. Samsun'da Rum tehciri yapılmış. Lâkin Samsun arkasında pek çok Rum eşkıyası varmış. Bakalım yarın bir otomobil bulup yolumuza devam edebilecek miyiz?

4 Ağustos

Akşama kadar otomobil münakaşası. Adam başına 75 lira çok olduğundan otomobil sahibi *Süleymanoviç*'e (observation) yapıldıysa da te'sir etmediğinden bir günde bizi Kastamonu'ya isâl edeceğini te'min eden *Dillizâde Vehbi Bey*'in faytoniyle seyahata karar verdik.

5 Ağustos

Alafranga sabah saat üçde faytona bindik ve iki saat karanlıkta yürüdükten sonra manzarası lâtif ve ormanlıklı vâdilerden ve bilâhare platoya vâsıl olduktan sonra dahi çıplak araziden geçerek gece saat 9'da Kastamonu'ya geldik ve *Muhiddin Paşa*'nın lûtfettiği misafere kabul ettik.

Maatteessüf bizi getiren hayvanlardan biri ölmüş. Filvâki' yokuşu pek ziyâde ve pek dik olan yollar üzerinden hemen bilâ istirahat 94 kilometreyi kat'a kalkışmak biraz ifratkârâne idi. Yarın bir "yaylı" ile yolumuza devam edeceğiz.

6 Ağustos

İlgaz Dağı'nı kat'ettikten sonra cenub eteğinde Behçet Hanı denilen pis mırdar bir yerde gayet rahatsız bir gece geçirdim. Araba pek seri' gitmiyordu. Ve yokuşları, hayvanlara yardım olsun diye yaya çıkdık.

İlgaz Dağı ormanları cidden güzel; henüz tahribe uğramayan aksâmı bâri muhafaza edilebilse.

7 Ağustos

Hayvanlardan birinin ayakları tutulmuş. Mâmâfih yolda açılır ümidiyle yola koyulduk. Kal'a Hanı'nda bir kahvaltı. Yokuşları kâmilen yaya çıktık. Pek çok ârızalı bir araziye kat'ettikten ve arabanın içinde hayli sıkıldıkdan sonra Çankırı'ya vâsıl olduk. Orada Tahrirat Müdürü *Hüseyin Bey* beni evine misafir etti. Pek rahat ettim. Babası *Galibe*'nin Büyükbabası *Edhem Paşa*'nın ağası imiş. Çankırı'ya yaklaştıkça lâtif ormanların izlerine bile tesadüf etmek müşkil oluyordu.

14 saatlik bir "yaylı" yolculuğundan sonra otomobilin geldiği haberi ne hoş!

8 Ağustos

Filvâki *Mustafa Kemâl*, Ser-Yâver'i *Sâlih* ile birlikde Çankırı'ya otomobil göndermişti. Oldukça sıcak bir havada ve hemen bir çölü andıran ağaçsız bir arazide kat'-ı mesafe ettik. Çankırı'dan geçen suyun her iki tarafında pek az yer ekilmiş. Halbuki burası pek münbit görünüyor. Öğleyin Tüney'de bir kahvaltı. Dâimâ inişli yokuşlu bir araziye geçerek Ankara'nın bağlarına geldik. Hiç fena değil. Ankara'da Meclis binasında *Mustafa Kemâl*'e mülâki oldum. Akşam epey konuştuk.

9 Ağustos

Öğleden sonra *Re'fet* ve *Fevzi Paşalar*'ı ziyâret. *Yusuf Kemâl*'i Harbiye Riyaseti'nde *Mustafa Kemâl* ile birlikde gördüm. Hayli oturdukdan ve vaziyet-i harbiyeyi anladıktan sonra *Adnan Bey*'in evine gittik. Ve geç vakit istasyona avdet ettim. Avdette *Mustafa Kemâl*'in bağına gittik ve orada akşam yemeğini yedik.

10 Ağustos

Hafif bir başağrısı ile kalktım. Birkaç ziyaretçi öğleden evvel zamanımı işgal etti. *Mustafa Kemâl*'in bağında güzel bir banyo. Saçlarımı da kesdirdim. Yemekden sonra *Yusuf Kemâl*'in yanına gittim. Başağrısı ziyâdeleşti. Akşam *Salâh Cimcoz*'un yanına gittik. Ve bu hoş sohbet zat ile saat 11'e kadar kaldıktan sonra istasyona avdet. *Mustafa Kemâl*, İstanbul mebusluğu tahakkuk ettikten sonra Dâhiliye Vekâleti'ne geçmekliğini münasib görüyor. Başağrısı *Osman Nizâmî*'nin hapı ile geçdi.

11 Ağustos

Bu gece saat 2'ye doğru cebheden gelen raporlara göre düşman kuvve-i külliye ile mevzilerimize yaklaşıyor. Demek bir, iki gün sonra muharebe olacaktır. Millet'in tâliini halledecek olan bu muharebe neticesine ne büyük helecan ile intizar eylediğim, târifden müstağnidir. Bittabi' bu helecan az çok endişe ile karışık. Bugün Meclis'e gitmiş ve Büyük Millet Meclisi'nin müzâkerâtını dinlemiş idim. Yarın sabah *Mustafa Kemâl* cebheye hareket ediyor.

12 Ağustos

Bütün gün istasyon binasında *Caprini*'ye ve âmirine Fransızca mektub. Geceyi yalnız bu binada geçirmek cidden sıkıntılı. Husûsiyle vukuât-ı mühimmenin arefesinde bulunmak hissi, kalbi büsbütün tazyik ediyor. Vapurda Çanakkale'ye ve daha doğrusu İstanbul'a kadar devam eden müz'îç endişeler tekrar baş gösteriyor. Acebâ meserretli günler görecektir miyiz?

13 Ağustos

Düşmanın meşhud olan ileri harekâtının ciddî bir taarruz mukaddemesi olduğuna henüz kanaat hâsıl olmamıştır. Bu tavrıyla vakit kazanmak imkânı hâsıl olmuştur. Dün geceyi *Adnan Bey*'in evinde geçirdim.

14 Ağustos

Vaziyette mühim bir tebeddül yok. Bu akşam ilk brici oynadık.

15 Ağustos

Bayram olmak münasebetiyle bâzı ziyâretler. *Caprini* ve âmirine yazılan mektupları göndertmemek için *Yusuf Kemâl* zannederim uğraşıp duruyor. Anlaşılmaz bir şey!

16 Ağustos

Gayet sıkıntılı bir gün. İshalden muztarib olarak yataktan kalktım. Başağrısı, ayaklarımda hararet. Velhâsıl pek müz'ic bir hâl. Müshil aldım. Ve te'sirini gördüysem de hararet henüz inmemişdir. Dışarıda da pek sıcak ve pek sıkıntılı bir hava.

Buraya geldim geleli o kadar boğucu bir hava devam ediyor ki, zannedersem ömrümde fena havadan bu kadar muztarib olmamışdım. *Mustafa Kemâl*'in kaburga kemiği attan düşerken kırılmış. Bugün cebheden buraya geldi. Fakat ehemmiyetsiz olduğu için yarın gidiyor.

17 Ağustos

Düşman bu akşam artık mevzilerimize yaklaşmış bulunacak. Yarın muharebe başlıyor demektir. Bütün millet tâlii, bu harbin neticesine bağlıdır. Binâenaleyh pek büyük alâka ile bu neticeye muntazırız. Ankara muhiti daha ziyâde ric'ati düşünüyor. İnşallah bu düşünce haksız çıkar. Bakalım çok geçmez öğreniriz.

24 Ağustos

Bugüne kadar deftere bir şey yazamadım. Her gün muharebenin başlamasına intizar ile bittabi' sıkıntılı olarak geçdi. Fakat ancak bugün mevzilerimize taarruz edildi. Şimdiye kadar düşman hazırlık yürüyüşleriyle vakit geçirdi. Ve sol cenahımıza karşı büyük kısmını topladı. Bu sabah şafakla taarruz etmiş. Bundan başka bir mâlûmat alınmadı. Neticeye en şiddetli merak ve endişe ile intizar ediyorum. Dört beş günden beri *Rasim Bey*'le beraber yaşıyoruz. Allah kendisinden râzı olsun. Yalnızlığımı tahfif etti. Ve ekseri Manastıra âid hâaturaları ihyâya vesile oldu.

25 Ağustos

Korkunç bekleyiş saatleri. Gelen haberler düşmanın Beylik Köprü'yü (şimendöferin Sakarya'yı katettiği yerde) geçerek taarruz ettiğini, taarruzun tard edildiğini, düşmanın imdad aldığını, bizimkilerin mukabil taarruza kalktığını, Yıldız Tepe'ye dahi şiddetle taarruz ettiğini (Yıldız Tepe, Sakarya ile Ilıca Suyu'nun dirseğindedir) cenubdan dahi şiddetle taarruz eylediğini ve sol cenahda topçu ve hafif piyâde muharebesinin cereyan eylediğini söylüyor. Düşman şâyân-ı kayıd hiç bir muvaffakiyet elde etmemişdir. Fakat vaziyet henüz kararsızdır. Yarına kadar korkulu bekleme saatleri.

26 Ağustos

Sabah raporu vaziyetin pek tebeddül etmediğini söylemekle beraber nikbinânedir. Öğleden sonra gelen raporda Beylik Köprü'de iki fırka ile taarruz etmek isteyen düşmana karşı mukabil taarruza kalkıldığını, Yıldız Tepe'ye karşı yapılan taarruzun hiç ilerlemediğini, cenubda düşmanın hatlarımız önünde tevakkufa mecbur olduğunu ifâde ediyor. Öğleden sonra saat 3'de karargâhdan gelen raporda Yıldız Tepe karşısında iki fırka tahmin edilen düşman taarruzunun kâmilten kırıldığını ve topçusunu geriye almağa teşebbüs ettiğini ve bâzı kolların geriye gittiğini söylüyor. Bunu ilk beşaret haberi telâkki ettik. İnşallah bu haberler çok geçmez temâdi eder.

27 Ağustos

Dünkü nikbinliği bu sabahki rapor bedbinliğe tahvil ediyor. Düşman Beylik Köprü'den iki fırka ile taarruza berdevam. Cenubda Ilıca Suyu boyunca sekiz fırka dün öğleden sonra şiddetle taarruz etmiş. Sakarya'dan Kanlıgöl Köyü'ne kadar dört firkanın taarruzu zâyiatla reddedilmiş. Fakat diğer dört firkanın taarruzu kısmen reddedilmiş kısmen de yeni mevzi'ler alınmıştır. Bugün öğleden sonra raporu sol cenahdan gelen tehlikenin ne kadar ehemmiyetli olduğunu gösterecek. Mübhem, karışık haberler daha doğrusu habersizlikler dolayısıyla bugün öğleden sonra ve gece, en sıkıntılı zamanlardı. Saat 6'da cebheden gelen bir rapor, vaziyette bir tebeddül olmadığını söylüyor.

Bu sabah müdhiş bir patırdı ile uykudan uyandım. Meğer bir vagon cebhâne ateş almış.

28 Ağustos

Bugün taarruzun beşinci günü. Öğle raporu her tarafda düşman taarruzlarının tardedildiğini ve mevzilerimizin muhafaza edildiğini söylüyor. Pek iyi bir alâmet. Düşman bittabi' kuvve-i taarruziyesini ilânihâye muhafaza edemeyeceğinden çekilmeğe mecbur olacağı tahmin ediliyor. Bizim ise mütemâdi takviye kıtaatı ile cebhâne kuvvetimiz hemen eksilmiyor. Askerin kuvve-i mâneviyesi iyi. Bakalım!.

29 Ağustos

Bu sabahki rapor, dün öğleden sonra düşmanın sol cenahda ve Beylik Köprü'de bâzı muvaffakiyetlerini kaydediyor. Öğleden sonra ise rapor pek geç geldiği için bedbinâne düşünceler meydan aldı. Pek sıkıntılı birkaç saat geçirdim. Nihâyet gelen raporda düşmanın iki fırka ile sol cenaha ve bir fırka ile merkeze hücum ettiği ve muharebenin devam eylediği ve hücumlarında düşmanın muvaffak olmadığı bildiriliyor. Bir mânâ çıkaramadım. Her hâlde endişe var. *Galibe*'den Roma'dan beri mektub alamadığım için dahi pek sıkılıyorum.

30 Ağustos

Bir intizar günü daha geçirdim. Düşman yalnız Beylik Köprü'den sabahleyin hücum etmiş. Öğleden sonra ne yaptığı henüz mâlûm değil. Taarruzun yedinci günü olduğu hâlde düşmanın inad ve ısrârı, mûcib-i hayrettir. Artık def' olub gitmesi lâzım gelirken behemehâl muvaffak olmak için mezbuhanâ çalışıyor gibi görünüyor. Ümid ederim ki bütün mesâisi kendisine azim telefattan başka bir şey getirmeyecektir.

31 Ağustos

Vaziyet gittikçe daha ümitsiz oluyor. Dün öğleden sonra merkezdeki dördüncü grubun sağ cenâhına hücum eden bir süvari fırkası ve alayı piyâdenin tazyiki ile bu cenah kırılmağa mecbur olmuş ve binâenaleyh tekmil dördüncü grubun ve dolayısıyla diğer grupların vaziyetleri tebdil olunarak evvelki hattan lâakal on kilometre şimâlde bir hat tutulmuştur. Bugün alınan rapora göre düşman şimdi Polatlı'da bulunan sağ cenâhımıza şiddetle hücum etmiş. Allah Mâliye Müfettişi *Muhtar*'ın hediyesinden râzı olsun. Bu sâyede geceyi oldukça kadersiz geçirmeğe muvaffak oldum.

1 Eylül

Bu sabahki rapor bir az nikbinâne idi. Dün Çal Dağı'na yerleşmek isteyen düşman tardedilmiş. Diğer hücumları dahi zâyiat ile reddedilmiş. Fakat akşama kadar hiç bir haber gelmedi. Binâenaleyh bugünkü vukuattan hiç mâlûmat yok. İyi bir şey olsa çabuk mâlûmat verilir nazariyesine göre habersizlik daha ziyâde fena bir mânâyı ifâde eder. Bu i'tibarla sabahki nikbinlik yerine muzlim fikirler kaim olmağa başladı. Hele yarına kadar bekleyelim bakalım ne duyacağız.

2 Eylül

Dün düşmanın hücumları tardolunmuş. Yalnız sağ cenahda Polatlı sırtlarında mevzî bir muvaffakiyet kazanmış. Bu sabah yine aynı cenahda piyâde ve topçu ateşi teâtî olunuyormuş. Öğleden sonraya dâir bir haber alınmadı. Yarın öğreneceğiz. Bugün öğleden sonra düşmanın şiddetli hücumlarına intizar olunuyordu. Bilmiyorum büyük sevinç ve zafer günlerinin arefesinde miyiz? Yoksa Ankara'nın son günlerini mi yaşıyoruz?

3 Eylül

Dün öğleden sonra düşman Çal Dağı'nı ele geçirmiş. Bizim hat dört, beş kilometre geriye alınmış. Bugün cebhede sükûnet var. Şimdiye kadar düşmanın tefevvuku devam ediyor demektir. Verdiği zâyiat ile bu tefevvukun zâil olduğunu görecektir miyiz? Yoksa bu tefevvuk zâil olmadan bize kat'i bir darbe vurabilecek midir? Veyâhud iş tahminin fevkinde uzayıp gidecek midir? İstikbâl bunu gösterecektir.

4 Eylül

Bugün düşmanın taarruza hazırlandığına dâir gelen mâlumattan başka bir şey olmadı. Yarın bu taarruza intizar olunuyor. *Muhtar* yine bir mikdar erzak hediye etmiş olduğundan fikrimi ihâta eden bulutları dağıtmaya muvaffak oldum. *Galibe*'den hiç bir mektub daha almadım. Ben de hemen on gündür bir şey yazmadım. Yazmak için hep neticeyi bekliyorum. Bu netice de teehhür edip gidiyor.

5 Eylül

Dün düşmanın sağ cenâhımıza yaptığı taarruz kendisi için telefât-ı azîme ile reddedilmiş. Öğleden sonra bir fırka ile taarruz ettiğine dâir bir haber işittim. Her hâlde vaziyet daha nikbinâne bir surette görülmektedir. Gûyâ düşmanın kuvve-i taarruziyesi kırılmış. Doğru ise pek iyi bir şey.

Bu sabah bir düşman tayyaresi bizi ziyâret etti. Ve istasyon civârına birkaç bomba attı. Bir vagon ve müteâkıben yanındaki diğer bir vagon ateş aldı. Başka zâyiat olmadı. İnsanca 2, 3 telef var.

6 Eylül

Bugün ufk-ı ümid ve intizarda ufak bir ışık peydâ oldu. Merkez karşısındaki düşmanın dağınık kıtaatı içtima' etmek üzere "Sivri"ye doğru geri gitmiş. Diğer bir fırkanın dahi Sakarya sol cenahında toplandığı görülmüş. Başka bir hareket olmamıştır. Yalnız uzakdan topçu ateşi. Bu mâlumattan, düşmanın çekilmek istediği istidlâl olunuyor. Fakat asıl kat'i mâlûmâtı yarın alacağız. Bugün *Galibe*'den 9 ve 14 Ağustos târihli iki mektub aldım ve pek sevindim. Cevab da yazdım.

7 Eylül

Bugün de matlub olan kat'i mâlûmât gelmedi. Her ne kadar cebheden sükûnet olduğu bildiriliyorsa da düşmanın çekildiğine işâret edecek hiç bir mâlûmât yok. Teslim olan iki Bulgar, düşman ordusunun hâlini pek karanlık gösteriyor. Ben ifâdelerinin mübalâğadan ârî olmadığını zannediyorum. Her hâlde bugün düşmanın çekildiğine dâir havâdis gelmemiş olması bir az bedbinlik tevliid etti. Acebâ bu harb bu şekilde müzmin bir hâl mi alıyor? O zaman bittabi' fena olur.

8 Eylül

Şübhe günleri devam ediyor. Keşf-i taarruziler yapılmış, bâzı yerlerde düşman siperlerine girilmiş. Haylı zâyîât verdirilmiş düşmandan bomba, tüfenk ve mitralyoz alınmış.

Bâzı yerlerde de kesif piyâde ve mitralyoz ateşine tesadüf edilmiş. Bir düşman fırkasının karışık surette de “Sivri”ye doğru geri gittiği görülmüş. Ben zannediyorum ki artık düşman bîtab düşmüş ve ric’at bile etmiştir. İnşallah bu tahminimde haklı çıkarım. *Mustafa Kemâl* karargâha dâvet eylediği için yarın sabah oraya gidiyorum. *Yusuf Kemâl* berâber.

9 Eylül

Dokuz Eylül’de Mallı Köyü’ne oradan Elâgöz Karargâhı’na gittim. Mallı Köy istasyonunda düşmanın ric’at ettiğini anlar gibi oldum. Karargâh henüz pek emin değil. Yemekten sonra Mallı Köyü’ne avdet ve oradan trenle Polatlı istasyonundan evvel bir yarmaya geldik. Karargâh trendedir. Gittikçe düşmanın ric’at ettiğine emniyet olunuyor.

10 Eylül

Bu sabah erkenden “Gordium” şarkında *Kâzım Bey*’in kumandasındaki müretteb Kolordu’nun tarassud mahallinden Duâ Tepe’ye yapılan taarruzu seyrettik. İlk zamanlarda mütereddid gibi görünen vaz’iyet, öğleye doğru lehimize inkişaf etti. Ve saat birbuçukda Duâ Tepe’ye askerlerimiz çıktı. 57. Fırka, “Karadağ” denilen tepeye doğru topçu ateşi altında yürüdü. Akşama doğru düşmanın külliyetli telefata verdiği ve altı top bıraktığına dâir haberleri işittik. Bugün tayyare, düşmanın kat’i surette ric’at ettiğini bildirdi. Bittabi’ sevincimize nihâyet yok. Diğer kolordulardan -gruplardan- müsaid haberler gelmişse de akşama doğru bunların düşmanın mukabil taarruzu karşısında püskürtüldükleri haberi keyfimizi kaçırdı.

11 Eylül

Sabah daha erkenden *Âsım Bey*’in telâşlı seslerinden uyandım. Demek iyi gitmeyen bir şey var! Filvâki, en sol cenahdaki *İzzeddin Bey* fırkalarının düşmanın mukabil taarruzu üzerine darmadağınık geri döndüklerine dâir haber geldi. Geceleyin düşman daha bir iki yerde mukabil taarruz yapmış ve eski mevzilerini almış. Sabahki te’sir o kadar iyi değil! Düşmanın bütün kuvvetiyle henüz yerinde durduğuna hükmolunmak isteniyor. Tayyare raporu ise düşmanın ric’atını kat’i surette te’yid ediyor. Her hâlde bugün Ilıca’nın solunda hiçbir düşman kıt’ası yok. Vaziyet sarîh olmadığından bugün hiç bir hareket yok. Akşama doğru düşmanın ric’atine kuvvetle delâlet edecek haberler geldiğiden kalbler daha ferah. Yarın düşmanı tâkib için tertibat var.

12 Eylül

Bugün pek ferahlı geçdi. Öğleden sonra *Kâzım Bey*’in tarassud mahalline gittik. Ve Kartal Tepe’ye yapılan taarruzu seyrettik. Düşmanın müteaddid kollarla ric’at ettiği her taraftan te’yid olunuyor. Şimdi düşmanı kaçırmamak ve geçit hareketi yaparken tazyik edip ric’atını inhizâma kalbetmek lâzım. Akşama doğru Kartal Tepe elimize geçtiği gibi taarruzun daha ilerilere sürülmesi için emirler verildi. Ancak sol cenahdaki gruplar düşmanı şiddetle tâkib edeceklerine düşmanın terkeylediği mevzii işgal ile vakit geçiriyorlar. Beşinci Süvari Grubu vazifesini iyi anlamış. Düşmanı cenubdan iyi sıkıştırıyor. Akşam 11’e doğru yorgun olarak karargâha döndük ve ikide yattım.

13 Eylül

Bu sabah pek mes’udum. Müretteb Kolordu’dan gelen haberler pek iyi. Düşman münhezim ve perişan. Sakarya köprülerine yığılmış hayli malzeme terk etmiş. Birçok da maktul var. Beylik Köprü cenubunda kalan düşman kollarını esir etmek ümidi var. Tannenberg’den bahsolunuyor. Biraz sonra tayyare raporu Sakarya’nın şarkında hiç bir düşman neferi kalmadığını söyledi. Şimdi esir bir neferle görüşüm. 150 mevcudlu bölüğü

40'a tenezzül etmiş. Bir haftadan beri ekmek yememişler. Ahvâl-i mâneviyesi pek düşkün. Zannederim ki, Eskişehir'e kadar düşmandan pek az biri kalacak. Müdhiş bir perişânî alâmeti var. Bu derece parlak bir muzafferiyet her türlü ümidlere yol açmıştır. İnşallah milletimiz artık felâh bulur. Ve bu harb de uzun bir sulha artık mukaddeme olur.

14 Eylül

Yarma denilen yerden Karargâh Treni dün akşam Polatlı'ya tekarrüb etmişti. Bugün kıtaât düşmanı ta'kib için Sakarya'yı geçmeğe çalışdılar. Müretteb Fırka'dan iyi haberler alındı. Fethoğlu Köprüsü'nü düşmanla kapalı bulunca daha garbda bir köprüden Sakarya'yı geçerek Fethoğlu Köprüsü'ndeki düşman taburunu arkadan basdırmış ve darmadağınık suya atmış ve kendisi köprüde yerleşmiş. Süvari Kolordusu da bu fırkaya iltihak etmek üzere yolda. Düşman henüz Sakarya garbında hâl-i istirahatda görünüyor. Ben burada durmayarak Eskişehir'e kadar çekileceğini tahmin ediyorum.

15 Eylül

Fethoğlu Köprüsü'nden sonra Müretteb Fırka, Sivrihisar'daki düşmanla telefonla konuşup onları aldattıktan ve fırkasına bir otomobil dolusu Yunan ekmeği celbettikten sonra Bâlâhisar'a gitmiş ve oradan da ayrıca telefonla görüşerek düşmanı iyiden iyiye iğfal ettikten sonra Sivrihisar'ı basmış; birçok esir almış; birçok Türk esirlerini kurtarmış.

Düşmanın tamâmen gerilerinde icrâ-i hareket eden bu fırkadan pekçok şeyler ümid olunuyor. Süvari Kolordusu düşmanın kollarını hedef ittihaz ettiği hâlde Yunanlılar aç kalabilirler. Pek arzu ederim ki bu kolordu kumandanı olayım. Düşman kısm-ı küllisinin garba yürüdüğü görülmüştür.

16 Eylül

Dün akşam *Re'fet Paşa* karargâha gelmişti. *Mustafa Kemâl*'in rütbesi konuşuldu. Bugün öğleden sonra saat üçbuçukda Ankara'ya avdet için tren hareket etti. *Mustafa Kemâl* attan düşükdüden sonra ciğerinde rahatsızlık hissediyor. Muâyene ve tedavisi lâzım.

İstasyonda istikbal. Ben yine bir hafta evvele kadar pek müz'ic geceler geçirmiş olduğum istasyon civarındaki binadayım. Fakat vaziyet ne kadar sükûnetli! Bir aydan beri tâkib eden kâbus artık mündefi' olmuşdur. Lehülhamd düşmanın makhuriyetini re'yülayn gördüm. Mesele şimdi onu şiddetle tâkib edebilmektedir.

17 Eylül

Benim mazbata bâzı muhâlif meb'uslar tarafından dūcâr-ı i'tiraz olmuş ve hayli münakaşalar cereyan etmiş. Bu sebebden bugün biraz canım sıkıldı. Bugün *Papulas*'a âid nişanların Sivrihisar'da ele geçtiğine dâir haberler geldi. İki erzak koluna da taarruz edilmiş. Bu kollar iz'âç edildiği hâlde ben zannediyorum ki düşman Eskişehir'de dahi duramayacak.

19 Eylül

Mustafa Kemâl büyük ve siyâsî nutkunu söyledi. Benim meb'usluğum da bin müşkilâtla ve *Mustafa Kemâl*'in şahsî müdâhalesiyle geçti. Hakkımda muntazam bir propaganda yapıldığı anlaşılıyor. Bu propagandanın nereden geldiğini henüz anlayamadım.

Akşam *Midhat Bey*'in evine dâvetli idik. Geç vakit avdet. Artık diğer bir eve naklettim. İstasyon dâhilinde ve Paşa'nın evine bitişik bir katlı bir ev. Bunu her hâlde tercih ediyorum.

Franklin Bouillon bu akşam Ankara'ya gelmiştir.

20 Eylül

Mustafa Kemâl'de déjeuner. *Adnan* ve *Hâlîde Hanım* beraber. Avdette *Sarou*'yu ve *Franklin Bouillon*'u gördüm. İngiliz Generali *Harrington*'ın beni İstanbul Hükûmeti'nden berâ-i tevkif

istediğini işittim. Gûyâ İstanbul'da komplo yapmışım. Bu general mutlaka mecnun bir şey olacak. İstanbul'a girmeden orada nasıl komplo tertib edebilceğimi hiç düşünmemiş galiba. *Sarou*'nun iade-i ziyâreti ve *Receb Bey*'le beraber Yahşihan'dan gelen erzakdan müstefid olarak yatağa girdim.

21 Eylül

Bütün gün hiç odadan çıkmadım. *Galibe*'ye mektub yazdım. Ve *Das türkische Reich* nâm iktisadî kitabı tercüme etmekle meşgul oldum. Akşam *Receb Bey*'in erzakından müstefid oldum. Şimdi bana *Mehmed* isminde Söğüd'lü bir asker hizmet ediyor.

22 Eylül

Meclise gittim. Akşama doğru avdet. Ve terceme ile meşgul iken *Mustafa Kemâl*'den Hey'et-i Vekile'ye gitmek için bir dâvet geldi. Gittim. *Franklin Bouillon* ile müzakereye me'muriyetim tebliğ olundu. Sonra berâber buraya avdet ve geç vakte kadar *Receb Bey*'in erzakından müstefid olduk.

23 Eylül

Bu sabah ve öğleden sonra Hâriciye Vekâleti'nde *Franklin* ile yapacağımız müzâkerâta nasıl başlayacağımızı kararlaştırdık. Ve saat beşde kendisiyle görüştük. Bugün yalnız kendisinin getirdiği metin hakkında verdiği izahatı dinledik. Yarın cevaplar vereceğiz. Ben Türklerin kısm-ı âzamını bizim hudud dâhiline almağı teklif etmek ve ısrar etmek istiyorum. Arkadaşlarımı biraz bu noktada zaif görüyorum. Hemen cede etmeğe pek mütemâyil görünüyorlar. Yarın vereceğim cevabı hazırladıktan sonra şimdi yatağa gireceğim.

1 Ekim

Franklin Bouillon ile müzâkerât dört-beş günden beri hâl-i tevakkuftadır. Hudud meselesinde anlaşmak kabil olmadığı için müzâkerâta devam edip etmemek meselesini Paris'den sordu. Şimdiye kadar cevap gelmedi. Diğer meselelerde anlaşmak mümkün görünüyorsa da müessesât-ı ecnebiye ve akalliyet meseleleri de hayli müşkilât dâvet edecek. Her ne ise dün kendisine Fransız esirlerini tahlis ettiğimi haber verdiğim zaman pek sevindi. Bu haberin kendisi üzerinde iyi te'sir yaptığı gibi Fransa'da da lehimize te'sirât yapacağına eminim.

4 Ekim

Franklin Bouillon henüz Paris'den cevap almadı. Fransız esirleri meselesi Meclis'de aks-i sadâ hâsıl etti. *Yusuf Kemâl Bey* de şâyân-ı i'timad değil. Bundan başka bugün Meclis'de Koçgiri hâdisesi müzakeresi cereyan etti. Akşam *Edib*, *Yusuf Kemâl*, ben, *Münir*, *Sarou* ve *Franklin* berâber yemek yedik ve bric oynadık.

11 Ekim

Dün Dâhiliye Vekili intihab olundum. Dün Akşam *Franklin Bouillon* ile netice-i müzâkerât Hey'et-i Vekile'de konuşuldu. Ve yarınki Meclis'de müzâkeresi takarrür etti. Hey'et-i Vekile hudud meselesinde ısrar etmiyor. Bu sabah Dâhiliye'de işe başladım. Öğleyin bâzı noktaları *Franklin* ile görüştüm. Müessesât-ı ecnebiye meselesinde Osmanlı kanunlarına aykırı harekâttan mezkûr müesseselerin ictinâb edeceklerine dâir fıkra dercini kabul etti. En dikenli bir mesele hâl olundu. Öğleden sonra Hey'et-i Vekile'ye neticeyi söyledim. Memnuniyet. Sonra İngilizlerin Misâk-ı Millî dâiresinde sulh yapmağa arzukeş olduklarına dâir *Hâmid Bey*'in telgrafı okundu ne âlâ. Grubda müzâkerâta dâir izah verdim. Ondan sonra *Münir Bey*'le birlikte *Franklin* karşısında sonuncu bir müzakere yaptık. Yalnız yemek yedim.

16 Ekim

Birkaç gündenberi Meclis'de (Fransız İ'tilâfı) münakaşa olunuyor. Bugün *Ferid Bey, Briand*'ın Âyân'da irad ettiği nutkunu okurken ırkî esaslar üzerinde hududu kabul ettiğine dâir fıkrayı bir gün evvel Meclis-i Meb'usan'da irad eylediği nutukda İskenderun etrafında kâfi bir mıntaka-i emniyet te'sisi lâzım geleceğine dâir sözleriyle karşılaştırmak lâzım geleceğini söylediğim zaman bir tuğyân-ı infial ve i'tiraz koptu. Burası Fransa Meclis-i Meb'usânı değildir diyenler oldu. Pek ziyâde müteessir ve müteessif oldum. *Mustafa Kemâl* ile geceyi istasyonda berâber geçirdik. Canım pek sıkılmış iken teselli dolu sözleri üzerine eski kardeşliğimize olan borçlarımı düşünerek biraz tahfif-i elem ettim.

(ALİ FETHİ OKYAR'IN GÜNLÜK HÂTİRALARI)'NDA ADI GEÇEN ŞAHİSLARDAN BÂZILARI HAKKINDA NOTLAR

OSMAN NİZÂMÎ PAŞA (ölm. 1939): Müşir *Ali Nizâmî Paşa*'nın oğludur. İstanbul'da doğmuştur. 1880'de Harbakademisi'nden Kurmay Yüzbaşı olarak çıkmış; muhtelif elçiliklerde ataşemiliterlik yapmış ve mesleğine dâir bâzı eserler de yazmıştır (*Barometre ile İrtifa' Tâyini*, İstanbul 1305). Meşrûtiyet İnkılâbı'ndan sonra Berlin Büyükelçisi olmuş (16 Ekim 1908-23 Nisan 1913), daha sonra *Said Halim Paşa* Kabinesi'nde Nâfia Nâzirliği'ne getirilmiştir. Balkan Harbi'nden sonra Bulgar, Sırb, Yunan ve Karadağ murahhaslarından oluşan ve Londra'da toplanan Konferansa, Türkiye'yi temsil için giden Ziraat Nâzırı *Reşid Paşa* başkanlığındaki hey'ette ikinci murahhas *Osman Nizâmî Paşa* idi. Bu konferansdaki diğer Türk temsilcisi de Bahriye Nâzır-vekili *Sâlih Paşa* idi.

LAGO: İtalya Dışişleri Bakanlığı'nda 1921 yılında Politika İşleri Müdürü.

VEHİB PAŞA (KAÇI) (Yanya 1877-İstanbul 13 Haziran 1940): I. Dünya Harbi'nin ünlü komutanlarından olan *Vehib Paşa*, Yanya Belediye Reisi *Mehmed Emin Efendi*'nin oğludur. Büyük babası Yanya Emlâk-i Seniye Nâzırı *Vehib Efendi*'dir. Âile Türkiye'ye Taşkent'ten göç etmiştir. Bu sebebledir ki *Vehib Paşa*'nın yeğeni olan tanınmış iş adamı, şeker fabrikaları kurucusu ve bankacı *Kâzım Taşkent*, bu soyadını almıştır. Balkan Harbi'nde Yanya Kalesi'ni savunurken önemli rol oynayan ve Çanakkale'de Üçüncü Kolordu Komutanı olarak yararlı hizmetler gören *Es'ad Bulkant Paşa* (1862-1938), *Vehib Paşa*'nın ağabeyidir.

Cesur, atılgan, kahraman bir asker olarak tanınan *Vehib Paşa*, 1897'de Erkân-ı Harbiye Mektebi'ni birincilikle bitirmiş ve Yemen'de görevlendirilmiştir. Daha sonra Diyarbakır Tümeni Kurmaybaşkanı olmuş ve 1907'de Erzincan'daki Dördüncü Ordu Karargâhı'na nakledilmiştir. Erzincan Harbokulu ile Manastır'daki Harbokulu Müdürlüğü ve Askerî Okullar Komutanlığı sırasında askerî okullarda disiplin ve modernleşme açısından birçok yararlı değişiklikler yapmıştır. İttihad ve Terakki kadrosunda mühim görevler görmüş; Mekke Vali ve Komutanlığı sırasında Şerif Hüseyin ve oğullarının hâinliklerine karşı yararlı hizmetlerde bulunmuştur.

Yanya savunmasında, Çanakkale savaşlarında büyük hizmetler gören *Vehib Paşa*, Erzurum Kal'asının düşmesinden sonra *Mahmud Kâmil Paşa*'nın yerine komutan verilmiştir. Çetin mücadeleler sonunda 24 Şubat 1918'de Trabzon'u ve Mart'ta Hopayı alarak, 1914 sınırimıza ulaşmayı başarmıştır. 26 Mart 1918'de, eski sınırları da aşarak Batum üzerine yürümüştür. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra İstanbul'a gelmiştir.

Tevfik Paşa Hükûmetince tutuklanan İttihatçılar arasında *Vehib Paşa* da Malta'ya sürülmüştür. *Vehib Paşa*, İtalya'ya kaçarak kendini bu sürgünden kurtarabilmiştir.

Yıllar sonra İtalyan-Habeş Harbi'nde görev alan *Vehib Paşa*: “Ben, Habeşistan’a komuta etmek için değil, savaşmak ve yenmek için gittim” demiştir. Eğer elinde modern bir ordu olsaydı, hiç kuşkusuz onu “Türk Hattı”ndan atmaya kimsenin gücü yetmezdi. İtalyanlar, Addis Ababa’ya girip, savaş sona erince, *Atatürk*, Ulus gazetesine: “*Negüs* kendi hükûmet merkezini terketti. *Vehib Paşa*, Türk Hattı’nda dayanıyor” diye demeç vermiştir.

Bir süre İskenderiye’de kaldıktan sonra Türkiye’ye dönen *Vehib Paşa*, 13 Haziran 1940’da hayata gözlerini yummuş ve Karacaahmed Mezarlığı’ndaki ebedî istirahat yerine terk edilmiştir.

NEŞİM MAZLİAH: I. Dünya Harbi ve Mütareke yıllarında İstanbul piyasasını sömüren Yahudilerden biri. İtalyan teb’ası ve casusu olduğu hâlde Türk Parlamentosu’na girmeyi başaran ünlü Yahudi Mason *Emanuele Carasso*’nun piyasadaki iş-ortağı *Nesim Mazliah*’dı.

SAİD HALİM PAŞA (Kahire 1863-Roma 1921): *Kavalalı Mehmed Ali Paşa*’nın torunu ve *Halim Paşa*’nın oğludur. Avrupa’da eğitim görmüştür. 1888’de Devlet Şûrâsı’na üye; 1911’de Şûrây-ı Devlet Reisi, üç gün sonra Hâriciye Nâzırı olmuş ve 11 Haziran 1913 Çarşamba günü *Mahmud Şevket Paşa*’nın öldürülmesi üzerine Sadrazamlığa getirilmiştir. 1916 Ocağında Âyan âzâlığına dönmüş; İstanbul’un işgalinde tutuklanarak Malta’ya sürülmüştür. Sürgünlükleri sona erip bırakıldıkları zaman Avrupa’ya geçmiştir. Roma’da, İttihatçıların ileri gelenlerini öldürmek üzere kurulmuş Ermeni teşkilâtından bir komiteci tarafından öldürülen *Said Halim Paşa*’nın nâşi İstanbul’a getirilerek Sultan Mahmud Türbesi bahçesine, babasının yanına gömülmüştür.

RASİM FERİD BEY (*Dr. Rasim Ferid TALAY*): 1888’de Trablusgarb’da doğmuştur. *Mehmed Ferid Paşa*’nın oğludur. 1918’de İstanbul’da *Ali Fethî Bey* ile *Mustafa Kemâl Paşa*’nın ortaklaşa çıkardıkları (*Minber*) gazetesinin imtiyaz sâhibi *Dr. Rasim Ferid*’dir. *Ali Fethî* ve *Mustafa Kemâl*’in yakın arkadaşlarından biri olduğu anlaşılan *Dr. Rasim Ferid (TALAY)*, IV. dönemde (iltihâkı 4 Mayıs 1931) Bursa; V, VI ve VII. dönemlerde (1 Mart 1935-5 Ağustos 1946) Niğde Milletvekili seçilmiştir.

SEZÂİ BEY (*Sezâî Ömer Madra*): O sıra Ayvalık’da zeytinyağı ticareti ile uğraşan bir tüccardı; İstanbul’da Bebek’de evi vardı.

İZZET PAŞA (*Ahmed İzzet FURGAÇ-Müşir*) (Naslıç-Manastır 1864-Erenköy-İstanbul 1937): Osmanlı İmparatorluğu’nun son Sadrazamlarındandır. Kafkas Cebhesi II. Ordu Komutanı ve sonra Kafkas Orduları Grubu Komutanı bulunan *Ahmed İzzet Paşa (Furgaç)*, o yıllarda Bitlis’de görevli *Mustafa Kemâl Paşa*’nın da komutanıydı. *Küfrevî Şeyhi Abdülbâkî Efendi Hazretleri*’nin dostu olan *Ahmed İzzet Paşa*, *Küfrevî Dergâhı*’na gelmiş ve Nakşibendî tarikatine girmiştir. Burada tanıdığı *Mustafa Kemâl*’i sevişi; Sadrazamlığı sırasında gösterdiği yüksek karakter örneği atılımları ve Millî Mücadele’yi destekleme çabaları ve özellikle sürgünden doğruca Anadolu’ya geçen cesur ve kahraman *Ali Fethî Bey*’in İstanbul’a gelince eşini ve çocuklarını değil de *Ahmed İzzet Paşa*’yı ziyâreti, dikkatle üzerinde durulacak hususlardır.

M. GUINDORF: Belçikalı Elektrik ve Tramvay Şirketi Müdürü.

MEMDUH BEY: Hasan Cemil (ÇAMBEL) Bey’in ağabeyi.

MUHİDDİN PAŞA (*AKYÜZ*) (İstanbul 1870-Ankara 13 Ekim 1940): İstiklâl Harbimizin ünlü komutanlarından biri ve daha sonraki yıllarda Tahran ve Kahire Büyükelçisi bulunan Tümgeneral *Muhiddin Akyüz*, Eylül 1920’den Kasım 1921’e kadar (Kastamonu ve Bolu Yöresi Komutanı) idi. *Ali Fethî Bey* 5 Ağustos 1921 gecesi İnebolu’dan Kastamonu’ya geldiğinde *Muhiddin Paşa*’nın sıcak konukseverliği ile karşılanmıştı.

KÂZIM BEY (daha sonra *Tümgeneral Kâzım SEVÜKTEKİN*) (İstanbul 1877-1949): İstiklâl Harbimizin ünlü komutanlarından biri bulunan Tümgeneral *Kâzım Sevüktekin*, 30 Haziran 1921'de Anadolu'ya geçerek Sivrihisar ve yöresi komutanlığına atanmıştı. *Ali Fethî Bey*'in hâtıralarında (12 Eylül 1921): “*Bugün pek ferahlı geçdi. Öğleden sonra Kâzım Bey'in tarassud mahalline gittik. Ve Kartal Tepe'ye yapılan taarruzu seyrettik*” notunda adı geçen *Kâzım Bey*, bu Tümgeneral *Kâzım Sevüktekin*'dir.

HENRI FRANKLIN BOUILLON (Jersey 1870-Paris 1939): Bu ünlü politika adamı 1898'de *La Volonté*'yi kurmuş, Rappel'de çalışmıştır. 1910, 1919 ve 1923-1936 yılları arasında Sein-et Oise'dan milletvekili ve senatör seçilmiştir. 1919 yılından başlayarak Rhin (Rhein) Cumhuriyeti taraftarı olduğunu bildirmiştir. Rapallo Konferansı'nda önemli bir rol oynamıştır.

1921-1922 yıllarında Ankara Büyük Millet Meclisi temsilcileri ve *Mustafa Kemâl Paşa (Atatürk)* ile müzakerelerde bulunmak görevi, Fransız Hükûmetince kendisine verilmiştir. O sırada, Fransız Senatosu Dışişleri Komisyonu Başkanı bulunan *Franklin Bouillon*, 9 Haziran 1921'de Ankara'ya gelmiş ve Türk Hükûmeti ile gayri resmî bir temas kurmak istemiştir. Ankara'da kaldığı bu ilk anlaşma zemini hazırlama denemesinde bizzat *Mustafa Kemâl Paşa (Atatürk)* ile görüşmelerde bulunmuştur (bk. *Gazi Mustafa Kemâl: NUTUK, İstanbul 1938 baskısı*, ss. 422, 444-447). Daha sonra 19 Eylül 1921'de Ankara'ya ikinci kez gelişinde, ilişkiler özellikle, *Mustafa Kemâl Paşa* tarafından görevlendirilen *Ali Fethî Bey*'le olmuştur. Bundan sonra Türk-Fransız görüşmeleri daha olumlu bir yola girmiş ve Sakarya Meydan Muharebesi'ni de Türkler kazanınca, 20 Ekim 1921'de Ankara İtilâfînamesi'ni Fransa Hükûmeti adına *Franklin Bouillon* imzalamıştır.

HÂMİD BEY (*KIZILAYCI HÂMİD BEY, ABDÜLHAMİD HASANCAN*) (İstanbul 1870-İstanbul 28 Kasım 1943): Türk iktisatçısı ve Millî Mücadele'de Hey'et-i Temsiliye'nin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin İstanbul'da büyük hizmetler gören diplomatik temsilcisidir. *Yavuz Sultan Selim*'in nedimlerinden ünlü Türk bilgini ve bestecisi *Hasan Can Çelebi* ahfâdından Şeyhülislâm *Hoca Sa'deddin Efendi*'nin torunlarından *Mehmed Ârif Hikmet Bey*'in oğludur. 1913 yılından bu yana Merkez Kurulu'na seçildiği Kızılay'da gördüğü çok yararlı hizmetler yüzünden (Hilâliahmerci-Kızılaycı) diye anılan *Hâmid Bey*'in işgal altındaki İstanbul'da *Mustafa Kemâl Paşa* ve arkadaşları adına yabancılarla yaptığı görüşmeler çok önemlidir. Millî Mücadele'nin diplomatik cebhesinde *Hâmid Bey*, çetin, son derece takdire değer hizmetler görmüştür.

ARISTIDE BRIAND (Nantes 1862-Paris 1932): Ünlü Fransız devlet adamlarındandır. 1906-1921 yılları arasında 11 kez bakan ve başbakan olmuştur. Dışişleri Bakanı sıfatı ile (1925-1928) LOCARNO ve KELLOG-BRIAND Paktlarının vücuda getirilmesinde baş mimarlık vazifesini görmüştür. Birleşmiş Avrupa idealinin başlıca savunucularından biri olmuş ve 1926 yılında, Alman Başbakanı *Gustav Stresemann* (1878-1929) ile birlikte Nobel Barış Armağanı'nı kazanmış ve paylaşmıştır. F.T.

Mikrofilm Arşivi Nu. A-4877

MÜELLİF ADI : *Okyar, Felhi*

MÜTERCİM ADI :

ESER ADI : *Hatıra Defteri*

BOY : *137 X 75 mm.*

KÜTÜPHANE : *Eşi Galibe Okyar Kızı Nermin Kırdar*

KAYIT Nu. :

Bu Mikrofilm Ankara'da Milli Kütüphane Mikrofilm

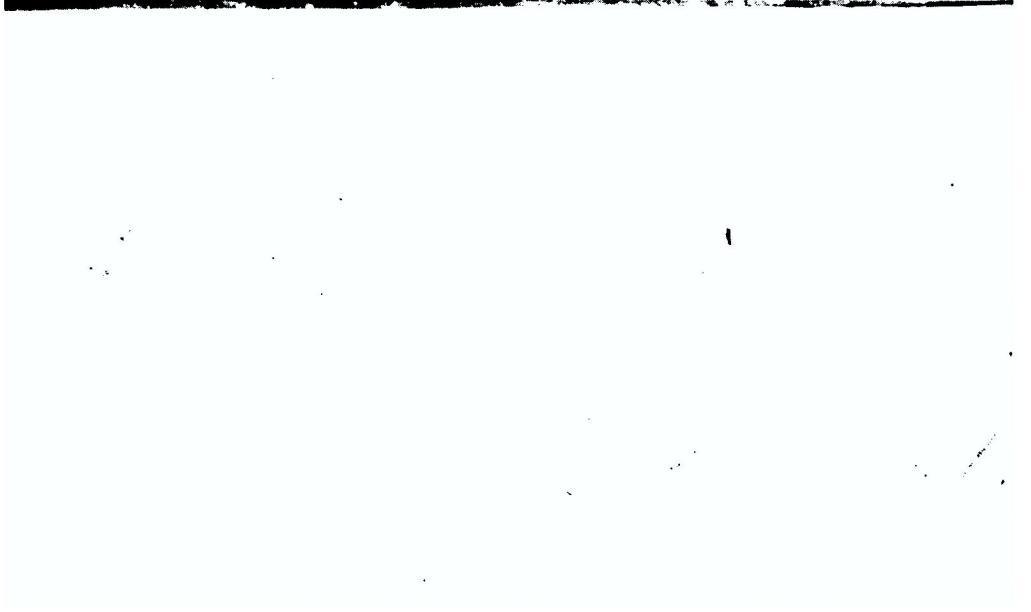
Servisinde hazırlanmıştır: *Temmuz-1969*

Filmi Çeken	Çekiliş tarihi

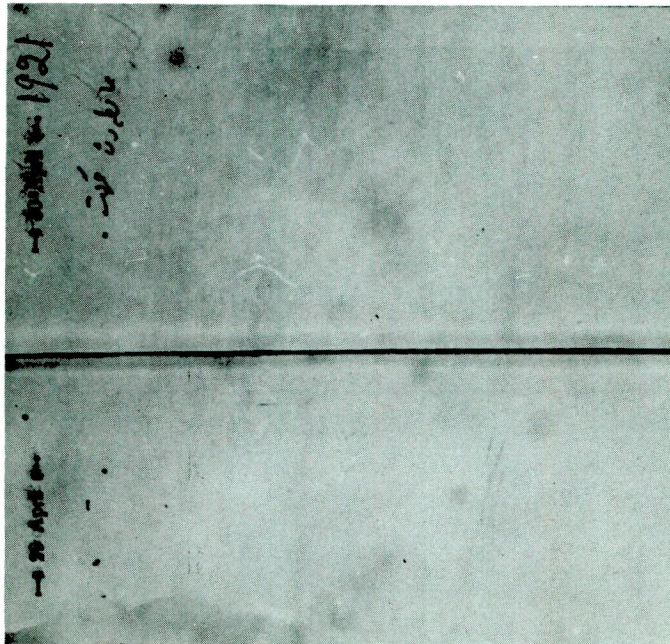
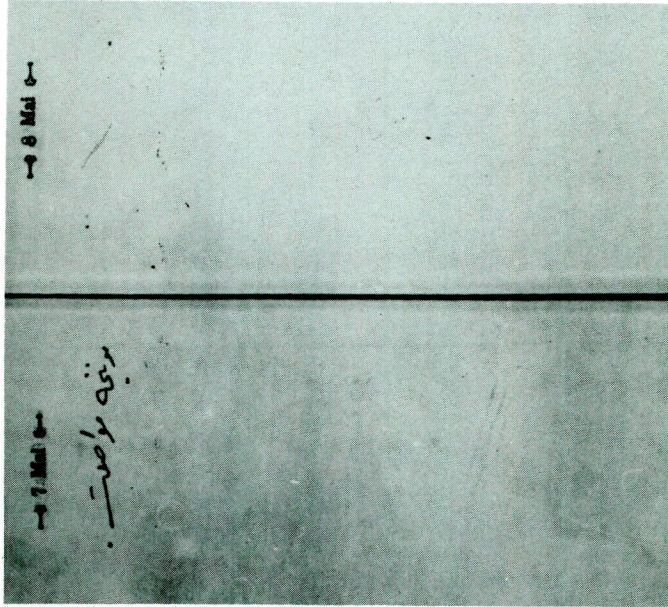
Kontrol eden	Poz sayısı	Notlar

Felhi Tevetoglu

Agenda.

Fethi Tevetoğlu

Fethi Tevetoğlu

→ 10 Juli ←

→ 11 Juli ←

Hotel Flora

ad, 1

The image shows a dark, textured book cover, possibly made of cloth or leather. A prominent horizontal crease or fold runs across the middle. On the left side, there are some faint, dark markings that appear to be remnants of a label or text, but they are mostly illegible. The overall color is a dark, mottled grey or black.

— 12 Juli —

— 13 Juli —

[illegible]

→ 14 Juli →

روماده بدیندهم بدینر نکرده باطبع
نی ان جوده شکر اینر نموده آنقریه
کنت ایدنا امه - بلرله بدلفه -
مانده انکر نه سورده اب -
جولده - ده بیه - بلرله کلونو مالده
احول نه نه احاطا انشیم آنرده
آنطایه دانه بری طغریه انه بری
آنرده بریج انه بدیم. هنیکه دایره
زرت انه را بدیم دایم ای حکم. آنر
کرت بدینر لیانه شاس انه بری
دنا بری لیانه قی مقیم ده شکوت
طایفه هم - بلرله بدلفه قی عامه احول
انیا با فیه زک نه طایفه انه شکر
نرمه دینر انرا نه سیم احول
بدنه جیفه بدیم

→ 15 Juli →

ایم
بریل سیم سی نه نکات نظر -
نیلان انطایه نه نه کلونو دایره
وایم آنر آنر نه حاکمیا بدینر
ضلعی دایره بدینر حاکم -
نیلان بریل بدینر ارضی نه حاکم
صورت قطره با بدیم کلونو
قوه حاکمیا حاکمیا ای بریل
وایم. حاکمیا بدینر ده، کلونو
حاکمیا ادراکات کلونو. اوزمان
ایم سیم سی حاکمیا کلونو
بدینر حاکمیا ای. Albano
وایم بدینر ده با بدینر
ادراکات کلونو ای. اوزمان
ایم سیم سی کلونو کلونو
ایم سیم سی کلونو کلونو

→ 17 Juli ←

شده است نیم سال و هفت کتب
باینده ام. ناخدا و کوه و ایمن و هفت
با طر فیه تشدید تکلیف او ناخدا شریعتی و هفت
از این کتب را که قدس بر وی هم. باینده ام
بود و این روز نه هفت.

به کون نیرای می خیزد صاف
 نایز - غنچه نایز اولو اولو
 بکنز - غنچه نایز اولو اولو
 استراحت افتام بکنز
 نایز و نایز و نایز و نایز
 جانان و جانان و جانان

— 16 Juli —

روانده به صحنه کون و کبردم. حد
به صحنه Borghese ده تراویم. حد
تا بنا افتاده بودیم به هیچ اعتنا
اولم. حد خدای بدون روما
سکینه به ناقد. سقراط آراه
ایم به درجه بیس و طرز
استان خود آذربایجان به جلوه عباد
خنده آقام اوشی فتاد خانه را
ریا به قله به سر اوزنده سر
بریده، سونج کس تینه و نظم و طرز
ز مرد کس سید ستران همکاره خوان
نوزو و صفا به روما سینه صحنه روما
صحنه ای به نقد عباد او به ناظم
روماند ده به هیچ به سر زبان خدای
صحنه و به بهتری به اوزنه به ناظم
نوزده به بهتری به جواب به ناظم

19 Juli

غالبه نه قه - ایتورم! آری بیکاره
 و مکرر! مارک ده افه آوند بوردنه
 انترانه ها افکاره آدر - مارک ده
 اسات اندیس و دیگر هورده
 دوستی به غلبه ایدیه ریه - هرگاه
 آری بایت مره و مکرر - بکون
 استخوان ایدیه بیت آدم - شمشیر
 و لایه و درم - ماجر زنی ایدیه
 بیکاره تا در - بیکاره بیکاره
 زنی نه کنه - تفه تا نایات
 آیدیه - انت و فیات بیکاره
 است - بیکاره لایه بیکاره
 ایدیه - بیکاره بیکاره
 بیکاره - بیکاره بیکاره
 بیکاره - بیکاره بیکاره

18 Juli

فراقتی با غایت عجبانه
 غریبه و درم - اوکده بیکاره
 بایت بایت - فراقتی بیکاره
 رومایم آیدیه انتم زنی ت آیدیه
 صریح - آفتام کمان قلاص
 ایم *Castello del Cerani* ده
 آفتام بیکاره - بیکاره و فایت
 ایدیه بیکاره - بیکاره بیکاره
 بیکاره بیکاره - بیکاره بیکاره
 بیکاره بیکاره - بیکاره بیکاره
 بیکاره بیکاره - بیکاره بیکاره
 بیکاره بیکاره - بیکاره بیکاره

21 Juli

[illegible]

— 20 Juli —

کو ناهیدند فطرت تا چه ای برور. در ناخبر
 و در دوزخ منورند. در حق و در حق و در حق
 عیب ای برور. فی الجمله قطعه و در حق
 غلبه اند است برور. است است است است است
 قدر ای خبر که آید. در ناظره قول ای که
 بیاورد به خارج ناظره قول ای که
 در ای برور است است است است است
 قطعه ای برور. است است است است است
 اول است. در ای برور است است است است است
 کیم برور در حق ای برور. قطعه ای برور
 در ای برور است است است است است
 باطل ای برور. ناظره قول ای که
 بیاورد ای برور است است است است است

[illegible][illegible]

→ 25 Juli ←

25 Juli
 بوجاه خود فریاد و فغانه بیهوده بجزیه
 خشم و اندر ناخوبه . آ در دایان عیون
 قهر و غم ایستاده اند کی بویان غمزه
 بکفالت مغال غرضه و از بخلای
 جو یار سه . عافیه ای تا باری
 بوجاه قهر غمزه و در دایان عیون
 بوی سه و سه و سه و سه و سه
 آ غمزه . بجزیه غمزه و غمزه
 ایستاده بوجاه . عافیه و غمزه
 و اندر . ایستاده . عافیه و غمزه
 آ ایستاده ایستاده و غمزه
 ایستاده ایستاده و غمزه
 قهر و غمزه ایستاده و غمزه

— 24 Juli —

بولون Brindisi - مواضع
 مازار اورینجی اورینجی هور فایا
 جیفی ویت کوکون بر سر اول
 بر سر مازار تانیه بنو جاز میجی
 وقت من لغویای حفیریل بدو
 وایله ده درت عتیریه تارک ایه
 اوکله پادش انترناسیونال ده اوکله
 پادش ستره رولا ستره وکتره
 برکت تانیه حفیریل وقت
 دایره بندل شتر ۱۷
 مازار ده سم وایله آری
 Orientino
 مازار اورینجی فیدل سم لایف فیدل

→ 27 Juli ←

بگویم ده کند ده فدر شد آنچه که می
 بیه خفته را بقیه کائنات بقدر
 فایده و نفع از این بوی فانی
 بیه بوی فانی فقط کعبه و خفته را بقیه
 این بوی فانی بوی فانی بوی فانی
 این بوی فانی بوی فانی بوی فانی
 بوی فانی بوی فانی بوی فانی
 بوی فانی بوی فانی بوی فانی
 بوی فانی بوی فانی بوی فانی
 بوی فانی بوی فانی بوی فانی

— 26 Juli —

بوفون کون هیچ بر پایه اوفایه و اول
 تا زمان برده و در غرض صواب میگردد. آن
 شرف و سعادت بدیهه با اعتدال
 پیوسته و در غرض صواب استقامت و قطع
 سافه این دلایه برین پایه صحیح
 در هر صوره اول عقبت. فایده و ان
 سده به قدر بر نماند طریقه کند سینه هیچ
 بر کمال نه یا سینه بقا سربلور
 بر نماند به نماند سربلور
 بر نماند عقبت آنرا اندرین و غرض به نماند
 بر نماند و بر نماند سربلور
 فایده و عقبت به نماند به نماند
 بر نماند بر نماند سربلور
 غرض و عقبت بر نماند
 نه فایده

29 Juli

[illegible]

- 28 JUL -

[illegible]

31 Juli

بر کون او کجمن مکره غرضیات نرد آرزو
توفیق کده خانه بزمه بفرق طبعه کجلا
دولت روزن حیات بر حقیق - دشته
آنا رنجمن لویون دشت میرا فیه اولدم
خارجه کلا رنه فیه فواده بارکانه
نور کورم - نور ادا انا خانه بخت
ایله کلا قلمه ریزه ریزه ایله
اصطلاح خانه ایله نولان یاق یارده
نور غلام برن به صورت آینه بخت ایلا
کلیله نرفته لغت انیم آینه
تاییده ایستارده تا جیتنا آینه ایلا
چو - ایستارده تا جیتنا آینه ایلا
نیزت وصاله ایلا - کلا و ضعیفه
حقده نورده ایلا - کلا

30 Juli

نور کون حاضره نوقت به فیه نور ادا
هفتدم - ناسم فیه - نور ادا
مکان نلا حاضره انیم نون اولدم
نور کورم - نور ادا - راضه ایله
دشت عکس رنه فیه فواده
ادایه کلا فیه فواده
ایله نوقت به فیه فواده
نور کورم - نور ادا - راضه ایله
نور کورم - نور ادا - راضه ایله
نور کورم - نور ادا - راضه ایله

2 August

صالح آید که در هر جمعه از آن بگذرد
و وقت نزول آید که تا کلام چهارم
ملکوت و برهان اجماع مرد است
و عیان باشد نظر و سلیقه نویسی
کز یاد آن متواتر است و در هر روز
بیشتر این دو قور را زدن به تمام رانها
در مدینه است و استخوانها
به دایره آیه اوله فیه مودا
اوله نه کجی کجی اسم

1 August

[illegible]

4 August

آفت ۵۰۰ - او تو بدیل یافته است.
آدم با شش ۷۰۰ را حیدره اوله تیره
او تو بدیل صاحب سلیمان زریح (او سید او حیدره)
با طبعیه ره تاثیر انجیریه به کوه
شیرین منطوقه به اعلا - به کوه تانیه
او سید رسیده زاده و صاحب کوه فاکوئیه
سید حیدره زاده و سید را

3 August 6

[illegible]

• 6 August •

اینها را حق قطع استیدن صکره
 خوب آکنده برهش خانی و نیکه
 پس مردا - بریده غایتی است
 کیه کیدرم . آه ای شاه
 کینه ری . دهر شری ، خوانده
 یاردم اولسون دیه یای حقد
 اینها طغی او یانری خدایا نوز
 هنر تهریه او غایبان آف
 این می غلظت ایدیم

→ 5 August ←

[illegible]

7 August

میراندرن سید آیازره طوقه
 مع عانیه بوده آیدر امیر بیله خود
 قطع خاندن بهاره آتی . بو خور
 کاملو بایا حقیقه . یک عوده عافیه
 به اظهاری قطع اندکون عود آیدر
 حینه ضعیف حقیقه قدن حلقه های خور
 داصل لودنه . او را ده خریاته مدیره
 حبه یک نه او نیف ز اندی . یک
 راحت اندیم . باباس غایبند چون بای
 الهم نه آفا سیه . حایره
 مایه سده تحه لطف او ماندرن اندر
 به وفادار اندر لودنه
 حایره "باباس" بو حقیقه حلقه او بو حلقه

8 August

فخر الواقع مظهر حال سرایور صالح ایم برکده
 حایره ندره او تو قول کوند خور . او در
 حینه بهاره دهقان بهری آیدر
 آغی صبر به ارضیه قطع بهانه اندر
 حایره ندره یک حبه حودیک و اینک و رسته
 به آیدر ندره ای حبه . حایره حایره
 حایره ندره ندره . او حبه ندره
 به خور آتی و اما اینک بو خور حایره
 حایره آیدر نه بهانه کوند به خور
 حایره آیدر به حبه ندره مظهر حال
 حایره حایره . آیت مایه خور حایره

→ 10 August ←

[illegible]

— 9 August —

او کله دڼه مکره راغف د خوږ
 ساته ره زیات. یو سخاوه امکان
 عیبه پسته و معطر کړایم بکده
 کو ارم. ضیه او کله دڼه و وخت
 صیه ی آکله دڼه مکره عدنان
 کله اونه کنه. عدونه
 معطر کله ماغه کنه راوړه
 آفم کنه یه. وکېم دقت
 رسته یوه عدت اخیم.

11 August

بوکه ساعته به دو غره در کلا
 ایروان کوره دستن قور کینه اید برافنده
 تقدیر اید یور. ریدک بر، ایدک لوان کلکله
 می به اید غره. مینک بو توکا کا لکن
 صل اید به اولد اید یور نجه سنه
 نه چوڭ فلیان اید اشتقا - ایدک نهم
 تقدیرتون مستغن در. باطلع بر فلیان
 آینه صوره اندیشه اید نزهتده
 بوکورا محبت کینه در بوڭ
 ملت محبتک مذکراته رکعبه
 ایدم. یاربه صابح طلعن کال صیده
 بوکته اید یور.

12 August

بوکون لوان اشتا سوره ناسنه
 فایرینج و آید نیه فرانسجه کتوب
 کیم یی یا کیز بر ناره کیم یی حد
 صقیه یی. حفوضه وقوق عاق مهتر
 عرفه سنه بوننه صه قلی بون
 تقیه اید یور. دایورده ضایه
 قله. در و دوز سه است نوله
 قد. روانم ایدین صبح اندیشه
 نگار. یاربه کو شربور. عجب
 یسرتن کونر کوره کلکینه

13 August

دسته منور ادب و ادب و ادب
برقعه مقدمه و ادب و ادب
او ما شده و ادب و ادب
و ادب و ادب و ادب
عدنان کعبه و ادب و ادب

14 August

دسته منور ادب و ادب
برقعه مقدمه و ادب و ادب
او ما شده و ادب و ادب

— 15 August —

ما یاسم او علی ما بنیعه
 زیارتی قیامی و زنده
 یازدهم متفرقی کونیه
 رعدی و صوفی
 روحی و دینی
 کمال

✧ 16 August ✧

[illegible]

17 August

دسته بوقلم آهسته بوقلم
 لکته آهسته بوقلم . بوقلم
 بوقلم . بوقلم . بوقلم
 بوقلم بوقلم بوقلم
 بوقلم بوقلم بوقلم
 بوقلم بوقلم بوقلم
 بوقلم بوقلم بوقلم
 بوقلم بوقلم بوقلم

18 August

23 August

24 August

بر کون قه - رفته رفته بیش بایز آمدیم. هر کون
 می ریزد با شکسته انتظاریه با طبع حقیر
 اطمینان کردی. فقط آنچه بر کون میگذرد
 قدمه ای بدی. سستی به قدر روشن حاصله
 به سستی و وقت گیردی. در حواله حاضره
 قاتل شرم کلین طویردی. به جابجافت
 نقره انیس. به بند با شقه به صدقات
 آن بدی. نیمی به او سستی برانده و آنه شایه
 انتظاریه ای بدی. رست به کون نایه
 اسم کجایه را به سستی بدی. اه کانه
 راضی اولون. با بکس کفنه ای بدی.
 دایره نایه عایه به حلقه فاطوره
 اجماع و سیم اولون.

25 August

[illegible]

→ 26 August →

صبح - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 سوخته - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 کله - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 نذر - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 ق نذر - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 صبح ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 اول نذر - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 اوکله - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 نذر - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 و طریقی - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 قنول - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 س - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی
 بو - ایامی و صبح عید تبارک و تعالی

و فکرم شکستنی در صحت ایله بدینکله
خوبی ایله یونیه نشین بکله کونیه ورنه آیه فرقه آ
فرقه بر دواقم. جو به ایلی جوی بدی
سفر فرقه دون اوکله دن حکم نه تفرقه
قاریه رفا قانی کول کونیه در فرقه
تفرقه خایه بر ایلیه فقط دیگر در
فرقه در فرقه خایه رفا قانی کول کونیه
ایستاده بد کون اوکله دن حکم ایله
جول خایه صحت کله نه تفرقه استاده ایلیه
کونیه = مهم قاریه خایه
ره دوفوس خایه سفر کول دوا یستاده بد کون
اوکله دن حکم کجه ایلیه حقیقه بدی نه تفرقه
خایه ره جو دن حکم بر ایلیه حقیقه بدی
اوکله دن حکم کجه ایلیه حقیقه بدی نه تفرقه
خایه ره جو دن حکم بر ایلیه حقیقه بدی

بگویند نذر خدمت بخند گوئی . او کلاه بر او زد
 و طافند و سخن نذر خدمت را طرد و ای برین
 و مرا حقش می خفت ای که کینه می یوی
 و ای بر علامت . دستش را بپای
 نه نذر خدمت ای غریب می خفت
 ای که کینه حکمت می یوی . ای که خدمت
 تحفه ای یوی . بر زخم ای می یوی
 نذر خدمت ای که کینه می یوی
 همان آن کینه . سخن نذر خدمت
 و ای . تا آخرم !

20 August

[illegible]

- 20 August -

[illegible]

→ 81 August ←

[illegible]

- 1 September -

بود چنانکه ایام در میان این
 روزهای واقعه میگذشت و به رشت
 طرد میایستاد و دیگر شهرها و دهان
 ایام در ایستاد. فقط آق قندهار
 هیچ جدا نمیداد. باز به بود که در
 هیچ معنای بود. این بی اولیای
 معنای و پدید آمدن بود که در
 به یاد افتاد. معنای اناده ایام
 به اقباله حاجان میفرستاد. به
 تا هم اولیای باشند. که باز به
 بکرم هم معنای نه معنای

3 September 68

دون او که روز قیامت است حال طاقه
ای که میسر است به بیم خط و رتبه
کمیتره کردی آنکه . بگویند
چرا که بگویند واره . شده است
دست قیامت را می آید و رتبه
ویرانی ضایعات این بود قیامت
نمی آید و رتبه کوه و کوه ؟
بگویند زان او که روز قیامت
او را به کوه ؟ و با خود آید
نمی آید قیامت او را به کوه ؟
استقبال بوزن او .

— 2 September —

دون رشتند که هر سه مله را او سینه
 بیکر صاف صاف و بدو سوت هر ترینه
 برهنه برهنه قاتل سینه . بد صاف
 بی عین صاف و بیار و معلوم آشت
 بنا می او بر نوبه . اکه دان صاف
 دشت رشتند سینه سینه او که
 سینه سینه او را صاف رشتند
 که هر سه سینه . او بر نوبه . بی عین
 او بر نوبه سینه و سینه او بر نوبه
 سینه ؟ برهنه آفت و سینه
 که هر سه سینه سینه او بر نوبه ؟

4 September

بولون رستك لدره حاضرونه
 رانكه كله صلواته ناله ناله
 اوليك . ياريد بديقه انتظا اولون
 ناله ناله ناله بقاء اوليك
 انسي اولون ناله ناله احاط
 احسن بوبرطرس حافقه موفه
 اوليك . غايه دن هيج بركت
 اوليك . حازه هان
 دون كونه ربرستايه ربرستايه
 احسن لك ناله ناله بركت
 ناله ناله ناله ناله ناله

5 September

دون رستك حاضرونه بديقه موفه
 كنه سايه ناله ناله ناله ناله
 اوليك دن حاضرونه بديقه ناله ناله
 رانكه بديقه ناله ناله ناله
 دضيت ره ناله ناله بديقه ناله
 كونا رستك ناله ناله ناله
 دغرد اي بديقه ناله ناله
 بوجاج بديقه ناله ناله
 ناله ناله ناله ناله ناله
 حاضرونه بديقه ناله ناله
 دضيت ناله ناله ناله ناله
 ناله ناله ناله ناله ناله
 ناله ناله ناله ناله ناله

6 September

بكونه افه ایه راتلاره
 اوفته بایکجه سیر اولدی. مرکز
 قاتوسنه کی رشده طافیه قطعات
 اصابع اندک اوزنه سیرمه
 دوغرو کرم کتیه. ریکر برتر
 رخص قاریه صول جافه طومر
 کوردکسه. باقچه برکوت اولامش
 بایکیز اوزاقدن طومر آتیش. برسلان
 رشده صلیک اینه کیم اینه لال اولونور
 فقط اهن قطعی سلیک باره آم هفت
 بکون طابرون ۹ و ۱۱ اهنه شایخ
 اکر کتیب آتیم وده سونیم. حجاب
 وده یازم

7 September

بکون ره مکتبه ادرش قطعی سلیک
 هونده. جهوره سکونه اولدنی بده
 رشده صلیک کیم ایت ایه وده
 برصحات بدم. طومر
 اولرا اکر صفا. رشده ایه وده جان
 رشده قراکته کوریدر. بن افاره
 مابله رن عاری اولدنی قلم ایه بدم
 هواره بکون رشده صلیک کیم
 حدارت کیم صله اولس بر آت
 تولیه انیه. عجب برعوب بکله
 مزمن جالک آیه. اوزمان
 باطیم قاتلار.

8 September

ایام که دوام آید بر کشف نوحه
 مایه بعضی برادران رسته سیرانه
 ضربه ضایع و بر رسته رسته
 بر باد، نقل و نقل الی و آینه
 بعضی برادران ده کشف سیرانه و رسته
 آینه رسته ایسه بر رسته
 فرق رسته هر رسته رسته
 روزه کرم کرم کرم کرم کرم
 نکه ایبرم که آینه رسته ی تاب
 رسته و رسته به آینه
 انت ۹۱ به تخفیه حضرت صفایم
 رسته کرم و آینه رسته ایبرم
 به به به به به به به به به به به
 کرم کرم کرم کرم کرم

9 September

ادویه رسته، ایله ماله کرمه اوران
 الا کرمه خرا کرمه کرمه ماله کرمه
 استا سیرانه رسته رسته استا کرمه
 کرمه اولدم. خرا کرمه کرمه ایسه
 رسته. کرمه ماله کرمه کرمه
 داوران ترنه بر رسته استا سیرانه
 اول به به به به به به به به به به به
 ترنه رسته. کرمه رسته رسته
 استا کرمه استا کرمه

— 13 September 6 —

بوصاح يد معلوم. رشت قول اردوان کله
خدا يد ايج رسته منظم دريت ن سقايد کور
بنفسيه خيم يازم خال اخيه. هر چه ده
مقول دار. کله کور د خورج قون د کله
قولنري اير اخيان ابي دا - *Tamek* آرد
عنه اولونري. بر آند کله حاره رايدي
سقايد ندر شفته هيج بر رسته نقره ن عديني
سويدي. سته ي اير بخور کور د شدم.
۱۵۰ معلوم بلوک ر ۲۴۰ شال اخيه. رسته
بر ا کله پي سکر. احوال معلوم ي يد د کون
فله اير م که اسي سکره فته رسته ن يد
آر بر ي فام هله. ده کله بر ي ني فلات
دار. بدو ده ياره لاله بر نظريت هار لاله
ايره بون آخيه. است ايج عشته
آه تکه فلوج بود. و در حبه ده اير د خور
د يته مقدم اير لاله

→ 12 September ←

مکنون بد زحل کیهی. او که از حلقه ماطلم
 بکشد ترعه حلقه کنیز. د قاربان تیر بادیه
 موهن سپر ایدک. دشتک بعد د موهن
 در حلقه اینک به طرز نایب او نو. سده
 رشتن قاربان و که رشتن بادیه تیر
 اید و در حلقه انزاعه تیر اندر لازم.
 آفتاب و زحل قاربان تیر انزاعه کیهی کیه
 موهن رها اید و موهن س اید و اید
 و سید و آفتاب حلقه فاصده که موهن رشتن
 سده تیر تیر اید و کیه رشتن رشتن اید
 موهن اشتغال اید و وقت کیه یور و حلقه
 آفتاب سید و سید سید و حلقه
 اید آفتاب و در حلقه حلقه اید و حلقه
 آفتاب (۱۱) و در حلقه حلقه اید و حلقه
 و حلقه حلقه و حلقه حلقه

15 September

فتح اوجی نور و شدة حکمه و بخت سوری
 چهار دیک و شش تقونم قوت سب او
 آواز توت و فرق سب برادر و بوی او
 یونان اکمل حب اشکدن حکمه باب چهار
 کسبه و اوراد و ره آریجه تقونم کو
 رستن امین ایبه اغفال اشکدن حکمه
 سوری چهار باجه بر جوده اسیر آه
 در جود ترک اسیرانی قوتار سه
 دشتک شام کریدنه اجبار و کت ایبه
 برفق و نایه جو مستیر ایبه او و خور
 قول اردوس دشتک قوتلری حکم آغاز
 قوتیکی عاده یونانیر آج قلم بیر
 یونانیر و کیم بدقول اردو قوتلری
 رستن ختم عقیق فریه یور و کی کو

14 September

باره زلفه بردار و آگاه تری دون
 اقامت میرونی به تقدیر آتیه ایی . بگویند
 قطعت رشتن نقیب ایچون تقاریی
 کجیکه میباید . مرتب فرمودن ایچون
 آتیه . فتح اوقم کویر و سن رشتن سد و
 بدوخته ده غریبه . کویر و سن تقاریی
 کجیکه فتح اوقم کویر و سن رشتن
 آتیه دن با صد پسته و دارم داخله هر
 آتیه و کتبی کویر و سن رشتن . سواری
 قول اردوس ده . بر فرم به ایچون
 او زده برونه . رشتن هفت خار
 فرج حال استراحت کویر و سن
 برونه کویر و سن رشتن . کجیکه
 تخمیه ایچون

16 September

روزی آفتاب یافتن یافتن را با کلاه کف می کرد.
 معطر کلاه بر سر می گذاشت و خود می کرد. هر کون
 او که در محله ساعت ابرام بقیه آن نفره
 عودت ایمن ترن حرکت اینها. معطر کلاه
 آن زن دوستی که در محله حکایت راسته
 من ایوب. معاینه و اوسیلانم.
 استایونده استقال. خنینه
 به هفت اوله. به زنجیر کبر کبر
 اوله بقم استایونده باریک
 فقط رصفت نه. سکوتی استایون
 به بقیه این کلام استایون
 اوله. به ایوب. سکوتی استایون
 استایون بقیه ایوب به بقیه

17 September

بم معطر بقیه معطر معطر معطر معطر
 اعتراض الحس. دخی فاشه/عیان
 انیس. بوسیدن بکون بر آن جانم
 حقیقی. بکون بایوب
 خانه نشین سیر صاره
 اله که کیم را خبر کدی.
 اکهار از اوله قولده بقیه ایوب
 بوقول از عجب ایوب کیم
 فله ایوب که رستن استایون
 رصن عود به صله.

• 18 September •

• 19 September •

مقصود از بول و سبب نطق خودی.
بنم بعد نظم ده بول شکرانه و نظم
فصلی تحفه که اخذ شد کردی به حقده
نظم - در پایانه ایستاده ام کلایه
بر روی پایانه ایستاده ام کلایه
آ کلایه مدح.
آ ف م مدحت لک اودیه مدح ایلا
بحر رقت عدوت. آ نه و نه
راوه نقل استیم. ات چون راضی
و نایخند اوین فصل بر قلم بر او
مدح و عاده ترجمه ایستاده ام
و افقت مدحین بول آ ف م آ ف و
صفت -

20 September

مفتی کلاه ده دونه. عدنان و فاده
 خانم برابر. عورتیه ساروی
 و فائقه بوبینا کورام. انگیز
 عدای هانتونک بنی استنول
 هکتوره، برای توقف استیکین استیم
 کویا استانبوله قدیمه یا بیستم
 بدعزان ملحق بخون ریش اولهجه
 استانبوله کیم دن اداره نقل
 قومیلهت سبب ایدو بدیکلی هم دوتونسه
 غالباً. ساروندک اعاده ازبایان
 درجیب بکیم برابر حجتی خانن کله
 ارزاقدن مسقیمه ایلرله تیاغنه
 کبردم.

21 September

بوتدن کون هیچ اولمورن صقیدم.
 عظمیه مقتیه یاییزم. *das künliche*
 Reich نام اقتدار کتیبیه صبهانکه
 مستول ایلیم. آقام رجب
 رجبک از اوقعه یه مسقیمه ایلیم.
 ستره کا محمد اسنده سکوردی
 عکس خدمت ایدور.

→ 22 September ←

عجب گنیم . وقت به روز فرد
عدوت . در صدام می شود ایام
مطلبه کماله ن . هفت و یکم . کیم
ایمون بر دعوت محمدی . گنیم
و انقش یونان ایام مذکور
ماورستم تبلیغ اوندی . عکله
برای بهر به عدوت دکن
دقت قد . رجب کماله
مستقبله .

→ 23 September ←

بر صبح و اوکله دن عکله ما به کالت
و انقش ایام بهر صفیه مذکور اند
باستدیه عفتی و قز لا ستر برده . رافت
سیده کندی به کور و سدر . بوکون
باکتر کندی سفید کندی منه حقت
ویردکی انفا حات رکیدی . یار به
صدا به ویریه هکتر . به تر کدر قسم
افطن بهم صدر دافنه آفت
تکلیف اتمه دافنه اندک ایام
آر قدا ستر بر آند بر نقطه ده ضعیف
کوز و بوم . همان *Qede* اتمه به
قصاب کوز و بوم . یار به ویریه کلیم
حاضر لا رفتن عکله ستره نیا ننه یه بکن

30 September

1 Oktober

در آفتاب بویون ایم نه ارات ردت بیه
 کندن فیری جای موقظه در... حد و رسنه
 اخلاسنه فای اولمید ایون نه ارات
 رولم ایجه انیه دشت نه سن مایه سن
 هوروی سته به حد جواب کندی
 ریکه سته اوده اخلاسنه سته کور خورینج
 مؤسست اجنه و اقبه سته اوده
 ضم سته کور رعدت ایجه ط... هورایه
 دون کندی زاننه اسپرین قلی
 ایشیم ضبو ویریکم زمان یه سونیه
 بو ضبو کندی سته اوده ای تا تیریا به ییگی
 فراسنه ده ده لهرده تا تیرات به ییگی
 اینم

4 Oktober

زاققن بوردن هوزن بایردن حباب
آلمده. قزاققن اسیری سئس بعلیچ
عکس حباب ایل انیس. سوغه کمالی بای
چاققن اعمار کمال. بونجه بایق
بوکونا عکس. قزاققن عکس
نذر س عکس انیس. آقام
ادیب بونجه کمال بای، فیه سار
وزاققن بای بایق دریم
اونار.

5 Oktober

→ 10 Oktober ←

→ 11 Oktober ←

[illegible]

16 Oktober

تجریداً خدا بی محسوبه قرنته استادی
 مانسته اورغور. بویون ضعیفیه، ریاض
 اعیانیه ایراد ایییک نطق اوغورکته عرض
 است سر اوغورکته عرض قبول ایییکه زار
 فقهی بویون اول محسب معنویانه ایراد
 ایییک نطقه استند و اما المواقفه طاف
 بنطقه امنیتاً سبب لازم مکلفه
 رای وزیریه قیامیه تیرمه مستحکم
 لازم مکلفه سوبیکیم زان به طبعانایه
 دایره فقهیه بدایس فایده محسب
 فقهیه وزیر اولی یک نایره تا
 مستحق طهرم. معلقه مکلفه ایییکه
 ایییکه کتبه، جابنم لم مقبیه ایییکه
 سوزنی اوغورکته عرض فقهیه زار
 سوزنی اوغورکته عرض فقهیه زار

17 Oktober

